

306929

GRAFIKAI SZEMLE

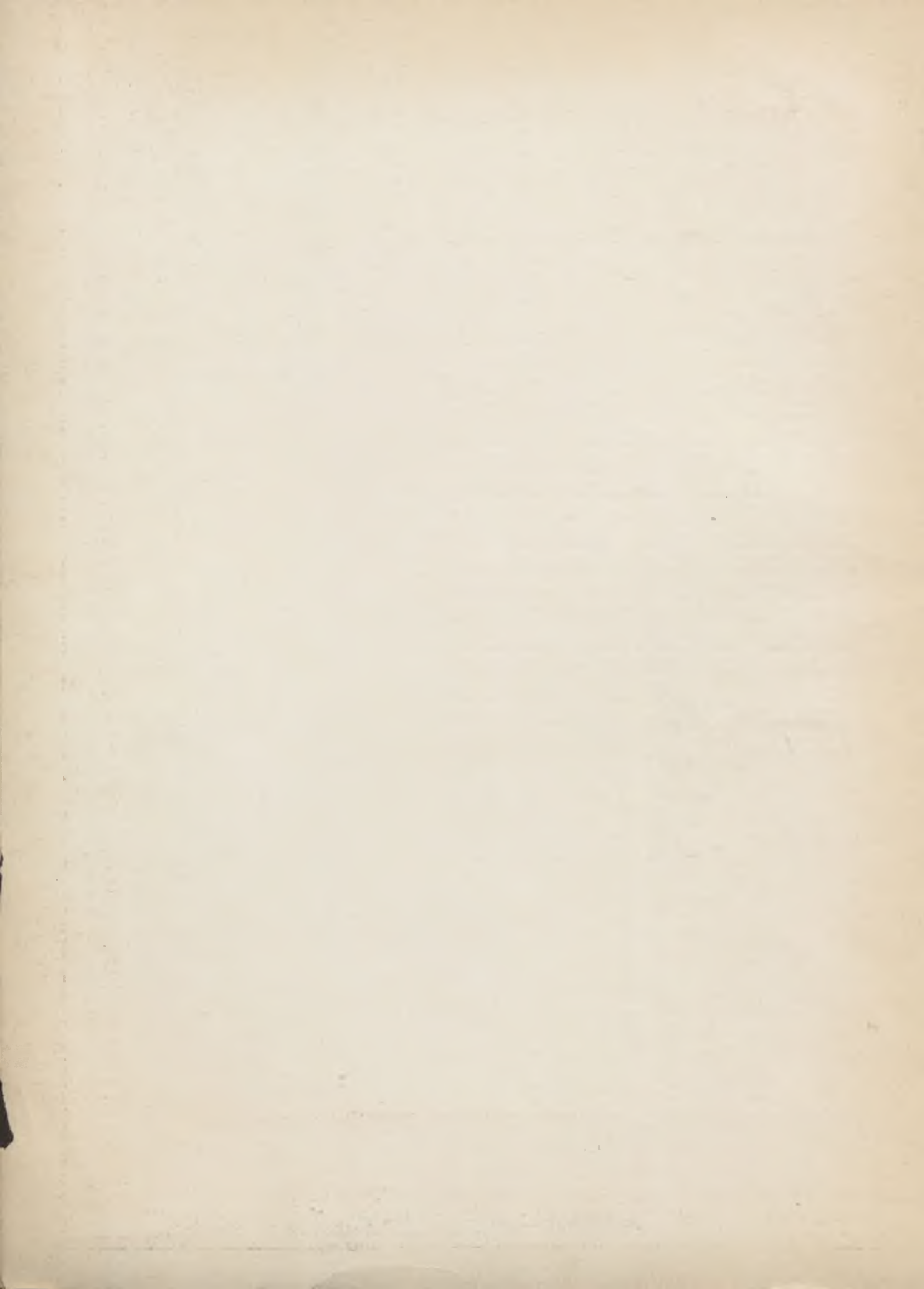
+ FOLYÓIRAT A NYOMDA ÉS
ROKONIPARÁGAK MŰVELŐI
RÉSZÉRE + MEGJELNIK JÚ-
LIUS • AUGUSZTUS HÓNAPOK
KIVÉTELEVEL HAVONKÉNT +
FELELŐS SZERKESZTŐ-KIADÓ:
WANKO VILMOS • TÁRSSZER-
KESZTŐ: NOVÁK LÁSZLÓ ++
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHI-
VATAL: BUDAPEST VIII. CONTI
UCCA 4 + TELEFÓNSZÁM:
JÓZSEF 310-16 + ELŐFIZETÉSI
DÍJ: EGÉSZ ÉVRE 18 • FÉLÉVRE
10 P + EGYES SZÁM 1,70 P
XXV. ÉV- 1928. ÉVI +
FOLYAM 2. NOVEMBER

2.

(285) SZ.

HERAUSGEGEBEN VON WILHELM WANKO + BUDAPEST VIII. CONTI UCCA 4 + JAHRESBEZUGSPREIS P 24

»UNGARISCHE GRAPHISCHE RUNDschau« EINE ZEITSCHRIFT FÜR DAS BUCHGEWERBE +

GRAFIKAI SZEMLE

FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK MŰVELŐI RÉSZÉRE • MEGJELENIK ÉVENKINT TÍZSZER (12 SZÁM)
BUDAPEST, 1928 NOVEMBER HÓ

XXV. ÉVFOLYAM
2. (285.) SZÁM

Taylorizmus, fordizmus, racionalizmus, stb. — no meg a Szakkör

A munkamegosztás szörnyetege megfiadzott ujabban. Taylorizmus, fordizmus, racionális termelési rendszer: ezek az ő édes szülöttei, amelyek végigkúszva a nagykapitalizmus üzemein, bőséget, olcsóságot teremtenek egyrészt a gyári termékek dolgában, s tönkreteszik másrészt a munkásosztály széles rétegeinek szakszeretétét, ipari ambícióját. Mintha szinte kiszívnák a velőt az agyából.

A racionalizálásnak meg édestestvéreinek célja a termelés olyanfokú gyorsítása, hogy minden idővesztésig ki legyen küszöbölve mind az ember, mind pedig a gép munkájából. A fölösleges mozgulatok megtakarításával: szinte ütemszerűen kell a termelésnek történnie. Kiszámítják, hogy a kőműves milyen mozgulatokkal hány téglát falazhat föl óránként; rá is szorítják őt erre a teljesítményre. Az irodai munkák egy részét furfangos számoló- meg egyéb gépek végzik; a könyvelő stb. e gépeknek csak alázas szolgálja. Közismert a fordizmus ama berendezkedése, hogy az autóalkatrészek hosszú szalagon vonulnak el a munkabeosztásos sorban fölállított munkások száza előtt; mindegyik dolgozik rajta valamit, csak egy-két másodpercig tartót, s mindig csak azt, s mire a szalag a munkások sorának végére ér: készen áll rajta az olcsó és jó Ford-automobil.

A racionális munkamegosztással elért amerikai üzleti sikerek csábítóan hatnak minden ország minden szakbeli munkáltatóira, s bizony: apródonként már a nyomdászat területére is át kezd csapni a mindenáron való »racionalizálás« jelszava. Egyelőre főképen csak a külföldön, s ott is csak oly nyomdafőnökök körében, akiknek inkább kereskedelmi, mintsem szaktechnikai a képzettsége, s akik ennél fogva nincsenek fenéig tisztában a nyomdászat benső karakterisztikumával, lényegével, hogy úgy mondjuk lelkével.

Ez a racionalizmus egyelőre csak igen primitív formában nyilatkozik meg: folytonos örületes hajszával, agyafúrta kifundált személyes, írásbeli meg mechanikai munkaellenőrzéssel, no meg — az öregebb munkások elbocsátásával. Új gépek beállítása, a nyomdahelyiség alkalmasabbá tétele, a földolgozásra kerülő anyag jó megválasztása s kellő mennyiségben kéznél tartása, a munkások jóakarátának s alkotókedvének a vállalat számára való teljesmértékű biztosítása jó bánásmód, jobb fizetés meg egyéb kedvezmény útján: már ritkább tünemény.

Pedig bizonyos: a nyomdászat beláthatatlanul hosszú ideig nagyrésztében eminensül intellektuális munka marad, s racionalizálás stb. tekintetében nem húzható egy kaptafára a majdnem egészükben mechanizálódott iparágakkal. A taylorizmus megszabhatja például, hogy a kőműves hány téglát rakjon óránként egymás tetejébe, de hogy például a gépszedő minden esetben óránként pontosan ennyi és ennyi kéziratmennyiséget dolgozzon föl az *agyában*: bizonyos, a gyakorlatban anélkül is érvényesülő átlagon túl nem igen lehetséges. Miért? Mert a téglát mindmégannyi egyforma, a kézirat pedig mind más és más; a téglarakás majdnem egészen mechanikai, a gépszedés pedig ugyancsak majdnem egészében szellemi munka. Nem a billentyűk nyomogatásán van itt a főszűk, hanem a kézirat elolvasásán, megértésén, helyesírási stb. tekintetben való tipografizálásán.

A szellemi munkának ez az ismérve hatványozott mértékben áll természetesen azokra a munkásokra, akiktől majdnem művészi teljesítményeket várnak. Aminthogy nem lehet »racionalizálni«

a festő- meg szobrászművész munkáját: azonmód nem lehet szó arról, mondjuk, a mesterszedőnél sem. Nevetséges dolog volna például a taylorizmus alapján megállapítani, hogy a festő tíz »pacnit« csaphat percenkint a vásznára, a szobrász pláne huszat is böködhet minden percben a plasztolinon, a mesterszedőnek pedig, mondjuk, másfél vadonatúj ötletet kell termelnie minden istenadta minutumban. S amíg a mechanizált iparágakban a munkás munkaképessége a negyvenedik életév körül már nagymértékben alászáll: a túlnyomórészben szellemi munkán alapuló nyomdaiparban ennek éppen a fordítottja van meg. A hatvanéves betűszedő például talán kevésbé volna alkalmas arra, hogy követ törjön, téglát rakjon, villámgyorsan hajladozzon ide-oda, de a nyomdászat szellemi részét a maga évtizedes tapasztalatai révén jobban kell hogy végezze, mint a kisebb tapasztaltságú ifjú ember. Föltéve, hogy többet tud, s élemedett korában sem zárkózik el a szakmai tudáskincsek gyűjtögetése elől. Ha csakugyan nyomdászember minden ízében, s az marad utolsó leheletéig.

Szaktudáson fölépülő folytonos gondolkozás a nyomdászati műveletek jórészének az alapja. Ezt pedig nem lehet »racionalizálni«. Aminthogy nem volna lehetséges a nyomdászatban a szakmunkások munkáját a fordisták, tayloristák módjára úgynevezett »betanított« munkásokkal sem végeztetni. Aki csak egy kicsinyt is járatos tipográfiánk multjában: tudva tudja, hogy Beimeltől kezdve Lilienbergig — tehát száz esztendő óta — tönkrement iparunkban minden kufár, aki a szaktudás minimálisra süllyesztésével, mondjuk inasmunkára bazirozta az üzemét.

A jó, szép és az átlagon fölüli jövedelmező, tehát valóban racionális nyomdászati munka olykor költséges beruházásokkal is jár a gépeket s egyéb berendezést illetően; ezek hasznossága pedig attól függ, hogy mekkora intelligenciával s jóakarattal, mekkora szaktudással s gyakran művészi alkotókedvvel dolgozik rajtuk s velük a munkás.

A racionális nyomdászati munkának fő-fő követelménye tehát a szaktudás, amiből az következik, hogy a racionalizálás érdekében szakkulturális intézményeink — szakirodalmunk, szaktanfolyamaink, meg a minden szaktudás alma materje, a most már csakugyan egykettőre eljövendő *Szakkör* — dolgoznak a legracionálisabban, amikor mélyítik, szélesítik a nyomdászság mesterségheli és szakművészeti ösmereteit.

Novák László.

Szükséges-e az egységes rendszer helyesírásunkban?

Ha összeegyeztetjük a régi nehézkes magyar írásmódot mai helyesírásunk egyszerűbb rendszerével, azt látjuk, hogy idők folyamán rendkívül sok változás történt a szavak írásának módjában. Sőt mennél régibb magyarnyelvű nyomdai alkotásokat vizsgálunk ebből a szempontból, annál kirívóbb eltéréseket állapíthatunk meg a helyesírásban. Hiszen a 18. század második felében az írók még a magyar abécé betűinek alkalmazása tekintetében sem voltak egymással egy nézeten, mert többen az egyes hangzók megjelölésére egészen új betűket is létesítettek.¹ Ha tehát régibb íróink még az egyes hangzók megjelölésében is ilyen külön-

böző eljárást követtek, elgondolhatjuk, milyen egyéni írásmódot használtak a szavak leírásában, amelyeknél még a *szóelemzés* és *kiejtés* elvét sem magyarázták egységes fölfogással, nemhogy az elvek alkalmazásában tudtak volna egységesek lenni. Ilyenformán megérthetjük, milyen áldatlan nehézségekkel kellett tipográfus elődeinknek megküzdeniök, hogy valamelyes rendszerességet követhessenek szedésükben.

Csak miután Révai és Versegly idevonatkozó nyelvészkedő vitáiban némiképen tisztázódtak az etimológia és fonetika elvi kérdései, alakult ki mintegy százhusz évvel ezelőtt helyesírásunknak jelenlegi formája. De a könyvnyomtatásban csak akkor vált uralkodóvá, amikor az Akadémia működése megkezdésekor (1830) saját kiadványaiban magáévá tette. Így az irodalmi fejlődés lassanként kisebb-nagyobb módosításokkal a helyesírásban is igazodott az újkori fölfogásokhoz s íróink kezdték elhagyni a névelő s a mutatónévmás, továbbá a ragtalan birtokos,

¹ Így többek között a rövid *ö ü* és hosszú *ő ű* betűknek ékezetes megkülönböztetésére a két pont közé ékelt vonáskával egyesített *ő ő* betűt alkalmazták (*Kalmár, Baróti*), Adami viszont az *ö ü* megjelölésére a rövid hangzók fölé egy piciny *e* betűskét (*ő ő*) tett ékezet gyanánt, a *zs* hangzó helyett pedig középen áthúzott *z* betűt alkalmazott. Sőt *Ráth Mátyás* a *cz, cs, ly, ny, ty, zs* összetett mássalhangzók helyett csak az illető összetételes hangzó első betűjét alkalmazta alul egy piciny szárnyaeskával, mint amilyen a *cseh* és *tót* betűkön van.

valamint az *s* kötőszó mellől a hiányjelet *s e' világ 's a' magyar nyelv' rendszere* helyett így írták: *e világ s a magyar nyelv rendszere*. Az *illy, olly, melly* szókat egy *l* betűvel írták, a *Magyar Nép Királya* és hasonló kifejezéseknél a névszókban nem ragaszkodtak többé a nagy kezdőbetűkhöz, az igekötőket többé-kevésbé már egybeírták az igével és sok más ilyen hagyományos írásmódot megváltoztattak. De még így is nagyon sok nehézkesség volt a helyesírásban. Különösen az idegen szavak és az összetételek alkalmazása tekintetében uralkodott nagy rendszertelenség. Hiszen még a múlt század hatvanas-hetvenes éveiben készült irodalmi munkákban is oly tömeges eretnokséget találhatunk a helyesírás szempontjából, hogy a mai nyomdász szemüvegén át nézve azokat, úgyszólván sértik nyelvérzékünket. Pedig azóta is még mennyi változtatás, egyszerűsítés vált szükségessé az irodalmi nyelv fejlődése és a tipografizálás folytonos alakulása szerint. Szóval láthatjuk, hogy a helyesírásban éppen úgy igazodni kellett az eleven élet kívánalmaihoz, mint a szedéskiképzések hagyományos szokásaiban a modernbb irányelvek megoldásainak szabaddabb fölfogásához. *Mint ahogy a szedéstechnikai eljárások módjaiban, a stílusban, színben, anyagban s a kidolgozás egész rendszerében óriási fejlődés állapítható meg a nyolcvanas-kilencvenes évek nyomdai termékeihez képest, azonképen a helyesírásban is az élő nyelv hangalakjainak változásai alapján a művelt ember beszédében hangzó kiejtés szerint kellett javítani az írásmódot s nem ragaszkodhatunk ma már az írásban sem a régi jegy maradi megjelöléséhez.* Olyan megdönthetetlen igazságok ezek, amelyeket minden valamirevaló magyar nyomdásznak el kell ismernie, akár szedő, akár korrektor, akár művezető, főnök, igazgató vagy művész az illető. Ma már nem férhet többé kétség ahhoz, hogy nyomdaiparunk magas színvonala föltételezi egyszersmind azt a párhuzamos fejlődési folyamatot is, amely a szedés hibátlanúsága és egyöntetűsége szempontjából a helyesírással okozatilag összefügg. A fejlődésnek ebben az örökös mozgásában mindig a *gyakorlati észszerűség* szempontjai irányítják a haladást, mert a könyvnyomtatásban az az elv adja meg alapvető kritériumát minden tipografizáló változtatásnak és módosításnak, hogy elsősorban a gondolatrögzítés ere-

deti célja jusson kifejezésre: *a gondolatközlés!* De a helyesírásban nemcsak azokat a szükség-szerű módosításokat kell figyelembe venni, amelyek az irodalmi hagyománnyal szemben az írók és nyelvészek szokásaiból és véleményéből alakultak, hanem különösen azokat az alternatívákat is, amelyek az *egyöntetűség* szempontjából állandó zavart okoznak a szedésben. A soröntőgépek szedésében ma már nem engedhető meg az a tömeges javítás, mint a régi kézi szedésben, hogy jelentéktelen helyesírási eltérések miatt újabb és újabb sorokat szedjenek a korrektúrában. Bár a munkások részéről egyesek még ma is abban a helytelen véleményben vannak, hogy a szedőre és korrektorra nézve teljesen mindegy az, ha bármennyi sort kell újra szedni az írók és szerkesztők javításai miatt. Ez a fölfogás különösen a napilapok lázas gyorsaságú munkamenetében nem állja meg a helyét, amelyben a megszabott idő sem engedi meg az efféle meddő munkálkodást. És téves az a fölfogás is, mintha a szedők vagy korrektorok a *saját* véleményük szerint való írásmódot akarnák a sajtó alá rendezett munkákban alkalmazni. A nyomdászra nézve teljesen mindegy, hogy az írók, szerkesztők vagy tanárok milyen írásmódot követnek szellemi alkotásaikban; a nyomdászra nézve csak az *egységes és következetes* alkalmazás a fontos, nehogy ugyanabban a munkában vagy lapban minden írónak, szerkesztőnek, illetve szedőnek és korrektornak a saját fölfogására legyen bízva az ingadozások eldöntése.

Nyilvánvaló tehát, *hogy a helyesírásban az egységes rendszer meghonosításával a szedők és korrektorok együttes munkáját könnyítik meg igen nagy mértékben.* Már pedig az a körülmény, hogy ma is még *akadémiai, Balassaféle* és *házi szabályzatfélék* alapján szednek a nyomdákban, amelyek meglehetősen sok helyesírási kérdésben eltérnek egymástól, lehetlenné teszi a szedők, korrektorok, írók és szerkesztők zavartalan együttműködését. Olyan helyesírási szabályzat pedig, amely kimerítő, teljes szójegyzékben határozott útmutatással szolgálhatna a kétséges esetekben való eligazodásra, sajnos, a magyar nyomdai és lapvállalatoknak nem áll rendelkezésre.

Éppen ezek az okok indítottak arra az elhatározásra, hogy az *egységes magyar helyesírás* megalkotásával *gyökeresen* szüntessük meg a

nyomdatermékek szedésmunkáinak előállításában mutatkozó rendszertelenséget. Az egyéni sajátosságoktól tarkálló felemás, ingadozó és következtelen írásmódokat egységes rendszerbe kell összefoglalni és nyelvterületünkön készülő nyomdai és sajtótermékeknel egyaránt mint egyetlen elfogadott helyesírást kell alkalmazni. Mint ismeretes, a magyar nyomdaipari érdekelt-ség hivatalos szerve, valamint a nyomdászattal vonatkozásban levő egyesületek és lapvállalatok elvileg hozzájárultak ilyen egységes helyesírási rendszernek a létesítéséhez s az idevonatkozó tanácskozások alapján dr. Balassa József tanárt, a Magyar Nyelvőr szerkesztőjét bízták meg a helyesírási szabályzat és szótár szerkesztésével, amely a Budapesti Korrektorok és Revizorok Körének kiadásában fog megjelenni.

Hogy ez a segédkönyv azután a szedők, korrek-torok, írók és szerkesztők szükségleteinek leg-jobban megfelelhessen, olyan *gyakorlati szem-pontokra* kell a fősúlyt helyezni, amelyek a munka folyamán előforduló bármiféle helyes-írási kérdésre határozott, világos és pontos út-mutatással szolgálnak.

Ennek megfelelően a következő irányelveket tartom a legfontosabbknak:

I. Szerkezetére nézve két részből álljon: a sza-kaszokba és pontokba foglalt közérthető *sza-bályokból* és a *teljes magyar szótárból*, mely nemcsak áttekinthető útnutatással szolgáljon, hanem a szabályzat magyarázó pontjaira is utaljon.

a) A szabályok három főcsoportra oszlanak; mégpedig: I. *helyesírási szabályokra*, II. *nyelv-tani szabályokra*, III. *tipográfiai vonatkozású kérdésekre*.

b) A *helyesírási szabályzatban* a legrészleteseb-ben és kimerítő példákkal megvilágított módon minden fontosabb helyesírási kérdést tárgyalni kell. Be kell mutatni a *szavak alkatrészeinek rendszerét*: az egyes hangzók, tövek, ragok, képzők és összetételek alakulása szerint. (A helyesírási általánosságban az akadémiai helyes-írást tekinti mérvadónak.)

c) A *nyelvtani szabályzatban* ismertetni kell elsősorban a különböző beszédrészeket; azután be kell mutatni a szótövek változásait, a szó-képzés módjait; az igeragozásból a módok eseteit, a tárgyas igeragozást, a szenvedőige használatát; a főnévi, melléknévi és határozói igenevek ese-teit. A mondatbanból a nyelvhelyesség szem-

pontjából az alany és állítmány egymáshoz való viszonyát, a szóegyeztetést a birtokosviszony-ban, a főnevek egyes- és többesszámú haszná-latának eseteit, valamint a névmások alkalma-zásának módjait.¹

d) A *tipográfiai vonatkozású kérdések* között lehet az írásjelek alkalmazásának eseteit, a törtszámvonással, szakaszjellel, római és arab-számokkal kapcsolatos szavak és rövidítések alkalmazását, a mértékrendszer jelzésének és rövidítésének módjait és hasonló természetű esetlegességeket összefoglalni.

2. A *szótárban* a) a *szavak alak- és nyelvtani alkalmazása szempontjából* a főneveket alany-esetben egyszámban többesranggal és tárgy-raggal; a főnévi igeneveket; az igéket pedig jelentőmódban és főlsházítómódban a mult idő első és harmadik személyragjával; b) a *szavak értelmének meghatározása szempontjából* a köz-használathatban és az irodalomban ritkábban elő-forduló magyar szavak után, valamint a helyes-írási szabályai szerint magyarosan (fonetikusán) írható *idegen szavak* után azok jelentésének rövid magyarázatát; a tulajdonnevek közül csupán a magyar történelmi családneveket; c) a *szavak továbbfejlesztése* (szócsaládosítás) szempontjából az alapszók ragos és képzős eseteit és összetételeit; különösen az összetett szók utótagjával való továbbképzés eseteinek teljes főlsházítását.

Példák az a), b), c) ponthoz:

<i>abajdóc</i> , -ok, -at: gabonanemű termény, mely másfajával van keverve; -babó, -húza, -káposzta. Más ért.-ben: különféle fajú, nyelvű népek, emberek sokasága; — <i>abajdóc-sás</i> , -ok, -t: a sások neméhez tartozó s a mátkás, kocántalan barkák osztályából való növény-faj; <i>abajdócos</i> : abajdóc fajokból álló, kevert vagy olyat termő; -gabona, -szántóföld; — <i>abajdócosodik</i> , -ni, -tam, -ott: keverékké lesz. Más ért.-ben: korcsosodik, elfajzik.	<i>acogat</i> , -ni, -tam, -ott; <i>acogass</i> , -son: keményen fedd, dorgál s mintegy úgy bánik vele, mint a vassal szoktak. midőn edzik; — <i>acogatás</i> , -ok, -t: kemény feddés, dorgálás.
<i>ablak</i> , -ok, -ot; -csináló, -deszka, -félfa, -fitók, -függöny, -nyílás, -párkány, -párna, -rács, -ráma, -szárny, -tok, -vánkos, -üveg; - <i>ablakos</i> , -ok, -okat; -tót.	<i>adaptál</i> , -ni, -tam, -t; <i>adaptálj</i> , -jon: hozzáigazít, alkalmaz, illetve, átalakít; <i>adaptálás</i> , -ok, -t.
	<i>tör</i> , -ni, -tem, -t; <i>törj</i> , -jön; törés, töréses, törésű; töret, töretlen, töretű; törött, törötten; töredék, töredékes, töredékeny, töredékesség.
	Atzél, Bathyány, Bezerédj, Beöthy, Chergeó, Cholnoky, Dessewffy, Damjanich, Eötvös, Eördögh, Fáy, Gaal, Ghillány, Széchenyi, Thewrewk, Zách.

¹ A *Buchdruckerduden Sprachlehre* cím alatt foglalja össze azokat a fontosabb *nyelvtani* szabályokat, amelyek a nyelvhelyesség szempontjából a *szóképzésben*, *ragozásban* és *szóegyeztetésben* a nyomdászra is, az írókra is igen hasznos ismereteket tartalmaznak.

Nagyjában ezek volnának azok a főbb irányelvek, amelyeket az egységes helyesírás szabályainak és szótárának szerkesztésénél figyelembe kell venni. A munka *tipografizálása* szempontjából pedig rendkívül fontos, hogy mind a szabályok, mind a szótár szedésében könnyen olvasható betűket használjanak, beosztása áttekinthető és kezelése egyszerű legyen.

Bizonyos vagyok benne, hogy ha a föntebb ismertetett szempontokat a szerkesztésben is, a nyomdatechnikai kidolgozásban is gondosan figyelembe veszik és abba a helyzetbe juthatunk, hogy minden egyes szedőnek és korrektornak, írónak és szerkesztőnek, sőt diáknak és tanárnak is kezébe adhatjuk az egységes magyar helyesírás szabályzatát és szótárát: *nemcsak hogy nagy mértékben megkönnyítettük mindannyiunk munkáját, hanem egyszersmind a magyar könyvnyomtatás színvonalát is tekintélyes módon emeltük.*

Schwartz Armin.

Levél Valakihez

Kedves Kollégám! Noha úgy irtam a címben, hogy »Valakihez«, mégis bizonyos emberhez intézem alábbi soraimat. Ha csak te magad volnál kollégáim között, aki elmondandóim megszívlelésére szorulsz, néhány kollégialis szóval elintézhetném azt. Minthogy azonban bő számban vagytok ilyenek: a szélesebb körben való meghallgattatás okából cikk formájában adom közre ezt a leveletemet.

Azt mondod te és a hozzád hasonló észjárásúak: — Vagy tud valaki jól és szépen szedni, vagy nem. Aki tud, annak nincs mit tanulnia abból, amit ti évek hosszú során át írkáltatok és szedésmintákban összefabrikáltatok; aki pedig nem tud, annak hiába írtok szacikketek és hiába csináltok szedésmintákat, az vagy el sem olvassa írásaitokat és meg sem nézi szedésmintáitokat, vagy ha elolvassa és megnézi, értetlenül áll szemben fáradozásaitokkal.

Barátom! Mindenkit az élet, a megélhetés, a boldogulás lehetőségei szorítanak rá a tanulásra; a mindennapi munkában önmagunkon tapasztalt fogyatékoságok adják meg a serkentést arra, hogy a szakmánkban tökéletesedjünk. Tanulni tehát mindenkinek kell, még a legtökéletesebb szedőnek is, mert minden mesterségben van fokozottabb tudás is, azt pe-

dig csak tanulás útján lehet megszerezni. Minden alkalom és eszköz, amely a magunk tökéletesedését szolgálja, kívánatos kell hogy legyen számunkra. Te pedig tagadod a szakirodalomnak azt a nevelő, elmét fejlesztő és utánzásra készítő hatását, amelyet a szakmában foglalkoztatottakra gyakorol. Rettentő nagy tévedésben vagy, barátom!

Bevallom, hogy ügyes, jó merkantilszedőnek ismerlek, aki csinos, szép munkákat tudsz szedni, jó ötleteid szoktak lenni, szedéseidet mindig a mindenkori divatos szedésmodorban tervezed és szeded meg, röviden: nem maradsz el idődtől, szakirodalom olvasása és szedésmintáknak közvetlenül való segítségül vétele nélkül is tudsz csinosat, szépet szedni.

De hopp! Most jut eszembe, hogy nem egészen úgy áll a dolog, ahogyan azt az imént leírtam! Igenis, tudsz szépet szedni *közvetlen minták nélkül*, minthogy már van kifejlődött ízlésed, ismered azokat a szabályokat, amelyeknek tudása képesít arra, hogy csinosat tudjál szedni, hogy szabatos, értelmes, célszerű szövegboncolással, szép sorrendezéssel, tetszetős díszítéssel, arányos térelosztással és egyéb szedői csalfintaságokkal harmonikus egészet alkossál. Hát azután, testvér, arra sohasem gondoltál vajjon, hogy ez az ügyesség, ez a készség honnan termett meg benned? Mert vannak ugyan az embernek átöröklött jótulajdonságai, van úgynevezett született tehetség is az embereknek egyikében-másikában; de ha ez mind nem kerül olyan környezetbe, ahol azokat a már meglévő jótulajdonságokat: az ügyességet, az ötletességet, a tehetséget még jobban ki tudja fejleszteni, tehetségének vadhajtásait az általánosan elfogadott szépségszabályokhoz képest

Vjekoslav Tržan munkája a zágrábi »Graficka Revija« című lapból. A tangirozott részek pirosszínűek, a többi fekete.

leuyesegetni és azokhoz mindjobban hozzáidomulni, akkor a azületett és átöröklött tehetség is lassan-lassan elvész, elkallódik a mindennapi élet taposómalmában. Már pedig te ifjabb éveidben mindig olyan környezetben éltél és dolgoztál, amely ugyancsak hangos és nagyon is élénk volt a szakmai tökéletesedés és annak fölvirágoztatása körül tevékenykedő elődeinknek termékenyítő vitáitól, illetve példát mutató munkálkodásától. Gondold meg jól, hogy a régi békeidőben elsőrangú, a mindenkori szedésdivatnak megfelelő betű- és díszítőanyag bőven volt meg minden nagyobb budapesti nyomdában, már pedig te mindig nagyobb nyomdában dolgoztál. Tudd meg, barátom, hogy akiktől veledszületett nagyszabású utánzóképeségeddel minden elleshetőt ellestél, azok mindannyian a nyomdai szakirodalom bajnokai voltak, a szép tipográfiai munkának ha nem is valamennyien úttörői, de az elődök művészi hagyományainak dícséretet érdemlő továbbplántálói és tökéletesítői voltak. És vajjon hányszor csíptelek rajta azon téged — aki mindent, ami szépet alkotsz, csak a magad ügyességének tüntetsz föl —, hogy a betűöntődék betűminta-könyveinek és mintalapjainak szedésmintáit lapozgattad és azoknak egyik-másik példáját a legnagyobb hűséggel utánaszedtéd? Avagy nem leptelek meg annyiszor, amikor németországi és egyéb szak- és nem szaklapokból kivagdostad ügyes ollónyisszantással az eredeti megoldású, hatásos ötletességgel szedett hirdetések? Sokszor, de nagyon sokszor láttalak az uccán a plakátoszlopok és plakáttáblák előtt, ahol rámeredtél egyik-másik szép kiállítású plakátra, avagy a könyvesboltok kirakatai előtt a könyvfedőlapokra, mintha agyadba akarnád lefotografálni a látottaknak minden egyes szépségelemét, hogy adott alkalommal, szedésközben hasznát vehessed. Gyakran figyeltelek meg, amikor úgy hallgatóztál az elismert akcicenszedők és egyéb szakmai korifeusok vitatkozásaira és hogyan lestéd szavaikat, mintha azok számodra valami mennyei kinyilatkoztatások volnának. Vajjon miért csináltad mindezt, amit eddig föl soroltam? Azért, mert ravasz, tanulékony kópé vagy és mindenkitől ott és akkor lesed el a tudást, ahol és amikor erre alkalmad nyílik. Igen szép tulajdonságod ez a tudás iránti érdeklődésed, de miért nem akarod beismerni,

hogy amit tudsz, azt mások példát mutató tevékenységének is köszönheted, nemcsak a magad ravaszságának és módfelett kifejlődött utánzóképeségednek?

No de most már hadd beszéljek olyanról is, aki nem olyan környezetben élt, mint te és csak akkor tanulhat valamit, amikor arra valaki tanítja, oktatja, buzdítja őt; gyakran pedig csak akkor, ha a sors hányattatásaitól korbácsolva, tudatlanságának számtalan kudarcától rákényszerítve végül fölismeri, hogy keresvén keresnie és kutatván kutatnia kell a tudás megszerzéséhez vezető lehetőségeket és alkalmakat. De vannak olyanok is, akik szeretnének tanulni, de a sivár vidéki viszonyok közt még egy fia csinos nyomtatványt sem látnak. Akik ilyen helyeken töltötték tanulóéveiket, azoknak nagyon ritkán — néhol azonban soha — iránytmutató példa nem kerül szemük elé, de még talán oktató szó sem ütötte meg fülüket. Erre is gondolj, kedves kollégám és ti mindannyian, akik oly nagyra vagytok a magatok szerezte tudástokkal és ne mondjátok azt, hogy szükségtelen, avagy meddő munka a szakirodalomnak (végeredményben a szakmai tudásnak) terjesztése, fölkarolása, támogatása, mert ha ezt annak idején azok is vallották és hangoztatták volna, akiktől te el-ellesegetted mind azt, amit tudsz, akkor... hát igen, akkor bizony *vajmi keveset tudnál!*

Béke velünk, testvér!

Rasofszky Andor.

Az akcicensziában mindent a maga helyére!

Idestova négy esztendeje, hogy az akcicensziában az úgynevezett *elementáris tipográfia* ma már közismert elemei és formái jelentkezni kezdtek. Eleinte *Bauhaus*-stílusnak nevezték, amióta azonban a német Bildungsverband lapja, a *Typographische Mitteilungen* kiadta különszámát, amelyben az új iránynak bő ismeretét tette közzé s hivatalosan is ezen irány mellé állt, azóta bizony csakis *elementáris tipográfia* a neve. Nevezik még *anyagszerű tipográfának* is, mert a tiszta anyagszerűséget bajos is volna tőle elvitatni.

Térfoglalása ez iránynak éppenséggel nem mondható rohamosnak. Egyszerűsége, könnyű

technikai fogásai az akcicensszedők soraiban biztosították népszerűségét, a megrendelők szívéhez azonban már nehezebben tudott hozzáférközni; tudjuk azt is, hogy a nyomdatulajdonosok is erőteljesen elleneztek. Az új irány körül keletkezett vita sokáig tartott s azt hisszük, hogy véglegesen ma sem zárult le egészen, ami természetes jelenség, miután szakmánkban is — mint az élet minden más területén — mindig akadnak konzervatív felfogású egyének, akik perhorreszkálnak minden újszerűt, kivált ha az újszerűség előtt való behódolás a régi megcsontosodott dogmákkal való merész szakítást jelent.

A keletkezett vitát azonban — ellenére annak, hogy ma sem tekinthető lezártnak — valójában már eldöntötte a gyakorlati élet — az *elementáris tipográfia javára*. A *Bildungsverband* ezt fogadta el, ezt propagálja a *Typographische Mitteilungen* útján, erre tanítja a német akcicensszedőket több mint kétszáz rendszeres tanfolyamán, nincs német betűöntőde, amelynek ne volna olyan díszítőanyaga, amely e szedésirány kultiválásának szolgálatában áll. Ennek az iránynak hódoltak be a grafikusművészek is s végül kénytelenek voltak vele megbarátkozni a nyomdák is, egyszerűen azért, mert a megrendelők most már egyáltalán nem idegenkednek az elementáris tipográfia jegyében fogant szedésmunkáktól.

Megállapítható, hogy e stílus a gyakorlati élet emlőin táplálkozik és nem tagadható az sem, hogy az egyedül helyes táplálkozás hatásaként félelmetesen megerősödött. Utat tört mindenfelé. Középeurópában a német nyomdaipari szakirodalom és a német betűöntőipar stílusforraló hatása alatt teljesen szalónképessé is vált. És nálunk is?

Hogyne, nálunk is otthonossá vált az elementáris tipográfia, hiszen a továbbképző szaktanfolyamokon tanítjuk és tanítványainkon keresztül a gyakorlati életbe igyekszünk beoltani. Persze más lapra tartozik, hogy a gyakorlati életben, a nyomdai mindennapi munka keretében milyen eredménnyel kultiválják nálunk az elementáris tipográfiát.

Megfigyelésünk szerint nálunk még *aránylag kevés a jó elementáris tipográfia*.

A tanfolyami hallgatók tervezőképességét sikerült jótékonyan befolyásolni, ízlésüket, tér-, forma- és színérzéküket kiesiszolni. Az ő mun-

kái ellen csak amolyan kifogásokat emelhetünk, aminőket bárki hozzáértő bármelyikünk bárminő munkáján is fölfedezhet az új stílus gyakorlásának *első* idejében. Ezek csak amolyan kisebb jelentőségű hibák, amelyeket a gyakorlatlanság idéz elő s amelyek idővel eltűnnek, mert az egyéni ízlés, kézügyesség, forma- és színérzék a gyakorlattal finomodik és formálódik. Ezeknél sokkal súlyosabb hibákat fedezhetünk föl azoknak a szaktársaknak a munkáin, akik kívülállanak a tanfolyami oktatáson, vagy akiknek nincs alkalmuk az új stílus alapfogalmaival szakirodalom útján mélyrehatóbban foglalkozni.

Hogy e sorok céljukba találjanak, elkerülhetetlen e hibákra rámutatni. Ilyen súlyos hibákat idéz elő az a tévhit, hogy az elementáris tipográfiában olyan gyakran használható különböző vastagságú vonalakat, kockákat, korongokat stb. *főként ürkitöltő díszítőelemekként* kell fölhasználni. Minden logika ellenére, a *szépérezék* s leginkább *helyes térosztás megcsúfolásával* ezeket az anyagokat a lelegehetlenebb módon használják föl. Sokan tisztán *tömbszedésben* látják az elementáris tipográfia jellegzetességét, ilyet szednek és ilyen szedésmódnál keletkező üres fölületeket meggondolatlanul teletömöködik úgynevezett *Blickfangokkal*. Keveseknek jut eszükbe, hogy ezeket az erősfoltú díszítőelemeket a szemnek tetszetősen kell elhelyezni a szedéskompozíció keretében.

De az ilyen hibákon ne csodálkozzunk, mert a kis befogadóképességű tanfolyamoknak a hatása nem is lehet annyira intenzív, hogy az ott tanítottak hatását az egész szakma rövid időn belül megérezhesse. No meg a magyar szakirodalom nem is foglalkozhatott behatóbban az elementáris tipográfiával, mert az illetékesek heves ellenzésével találkozott.

Ezért szükséges, hogy a *Grafikai Szemle* rendszeresen foglalkozzék az akcicensszedés új irányával.

Hogy a grafikusművészeti fölfogásnak micsoda forradalmi átalakulása vetette fölszínre az elementáris tipográfiát, illetve a *Bauhaus-stílust*, arról itt ne essék szó. Nélkülözhetőnek tartjuk s ezért mellőzük is az új irány úgynevezett tudományos indokolását. Iparunk szakirodalma szereti a világos, érthető és félre nem magyarázható megokolást, márpedig az új irány tudományos, művészeti indokolása a legtöbbször

olyan »magas«, hogy azt nem is volna ajánlatos az akcidensszedők nagyobb tömegével megismertetni, mert csak igen kis része értené meg valódi jelentőségét.

Nézetünk szerint a mi indoklásunkat — amelylyel az elementáris tipográfia létjogát megerősíthetjük — csak az a szempont irányíthatja, amely minden szedésstílust a helyes szövegtagolás lehetősége, az arányos forma- és térosztás, foltalakítás, színbeli helyes harmónia és helyes színfoltelosztás szempontjából ítél meg és ezeken az új alapokon állapítja meg a stílus gyakorlati értékét. A »Nyomdász-Évkönyv és Útikalauz« most egy éve megjelent kötetében elég kimerítően ismertettük az elementáris tipográfiát és több Bauhaus-munkát is bemutatunk, amelyekkel kapcsolatban rámutattunk arra, hogy e munkák szemnek tetszetős megjelenésüket a helyes tér- és foltelosztásnak köszönhetik; hogy e stílus egyáltalán nem követeli meg a tömbszedést.

Ugyanitt megírtuk azt is, hogy a Bauhaus-stílus nyomán fakadt és — ma — már nagyraótt elementáris tipográfiát a konstruktív tipográfiával kell kombinálni, ha a föntebb kiemelten hangsúlyozott szempontoknak megfelelő tipografusirányt akarunk kreálni.

Az elementáris tipográfiában főként színes és színtelen (fekete és szürke) foltokkal dolgozunk, amelyek — akár szöveg-, akár díszítőelemekről legyen szó — dekoratív célzattal állíttatnak a papír síkjába. Tehát ez az egy körülmény is elegendő arra, hogy ez irány helyes kultiválhatása érdekében bizonyos szabályféleket igyekezzünk magunknak alkotni, hogy munkánkat megkönnyíthessük s a kisebb gyakorlat folytán még fejletlen szépérzékű kezdő akci-

densszedőket útmutatóval lássuk el, amelynek segítségével meglehetősen biztonsággal konstruálhassák meg szedésfőadataikat,

Kétségtelen, hogy az elementáris tipográfia építőstílus, ezért mindenképpen helyénvaló, hogy ezt az építőmunkát kössük egybe az arányok helyes megállapításával s ennek alapjául fogadjuk el az aranymetszet örökérvényű szabályait.

Ez nem jelent holmi boszorkányos tudományt, de jelent egy biztos támpontot, amelyre támaszkodva, a kisebb gyakorlattal bíró akcidensszedő is aránylag könnyen képes a szedés fősorait, tömbjeit, színfoltjait a papírsíkon szemnek tetszetősen elhelyezni s ekként harmonikus szedéskompozíciót konstruálni.

Ezt a rendszert alkalmazzuk a budapesti szaktanfolyamokon is, s aki figyelemmel kíséri e tanfolyamokon készült munkákat, meggyőződhetett e rendszer helyességéről. Igen sok tanfolyami hallgatónk van, aki a 3:5:8-as aranymetszetszám sor segítségével dolgozik nemcsak a tanfolyamokon, hanem immár a gyakorlati életben is és dolgozik olyan sikerrel, amely a tanítási rendszer s egyben egy szedésstílus alapjainak helyességét kétségbevonhatatlanul igazolja. Lapunk 50—51. és 54—55. oldalain egyszerű példákat mutatunk be, amelyeknek a papírsíkon való rögzítésénél az aranymetszet játszott a főszerepet. Vegyük sorban ezeket a példákat. Az 1. példa egy reklámlapocskát két fősorral és néhány soros másodrendű szöveggel. Az aranymetszet 3:5:8-as arányszámainak megfelelő arányokat látunk a másodrendű szöveg papírsíkba állításánál érvényesülni: e szöveg fölötti üres hely 3, az alatta levő 5 rész, aminek következtében ez a sorcsoport a nyomtatvány papírjának metszéspontjában áll. A baloldali vonalak és a fősor szélességét ugyancsak a 3:5:8-as arányok szabták meg. A feketenyomású fősor itt 3 rész, a szélső élénkszíni vonal 5, a belső színes vonal pedig 8 rész. Itt szükséges egyben megemlíteni, hogy az ilyen arányos osztást természetesen a tipográfiai anyag nyújtotta lehetőségek határai között eszközöljük, tehát az 1. példa esetében a cicerósorhoz a pontos arálynak megfelelő text, illetve kettős-tercia vonalak helyett bátran alkalmazhatunk $1\frac{1}{2}$, illetve $2\frac{1}{2}$ cicerós vonalakat, mert az ilyen méreteknél az 1—4 pontos különbségek nem befolyásolják károsan az összhatást, a nagyobb

Vjekoslav Tržan munkája a zágrábi »Grafička Revija« című lapból. A tangirozott részek pirosszínűek, a többi fekete.

méreteknél a 4—8 pontos eltérések sem károsak. Az 1. példánál a helyes arányokat alkalmaztuk a vonalak vastagságának megállapításánál s a hatás tetszetős, megnyugtató, kiegyensúlyozott úgy színben, mint foltnban. Ezt a jó hatást azonban teljesen lerontottuk volna, ha például a baloldali szélső szalagot cicerós vonallal váltottuk volna föl, avagy a fősort kétcicerós betűből szedve, balról 6, jobbról 12 pontos vonallal szegtük volna be.

Ezzel a példával kapcsolatban szólnunk kell a *margónélküli szedésmegoldások* helyénvalóságáról is. A gyakorlati élet mind gyakrabban termeli ki az ilyen nyomtatványokat, tehát fölvethető a kérdés: *mikor szabad és mikor kell a szedéskompozíciót a papír széléig kiterjeszünk?* Úgy a konstruktív, mint az elementáris tipográfia sorfoltokkal dolgozik és ezeket kellő kiemelés céljából arányosan állítja a papír síkjába. Ilyenformán azután a megszokott margókon kívül a szedéskereteken belül is támadnak üres felületek, minek következtében a nyomtatvány összhatása igen gyakran nyugtalanná válik, mert sok az üresség, amely részben a margókon, részben pedig a szedéskompozíció *belsejében* jelentkezik. Ilyen esetekben igazán indokolt és ajánlatos is — feltéve, hogy ennek különösebb technikai akadályai nincsenek — a margókat egyszerűen elhagyni és szedésünket margók nélkül, a papír egész síkjára kiterjedően megkonstruálni, hogy ezáltal a sorfoltok érvényesülését elősegítő üres papírfelület minél *egységesebben*, tehát *nem sok részfelületre szétzaggatva*, jelentkezzen.

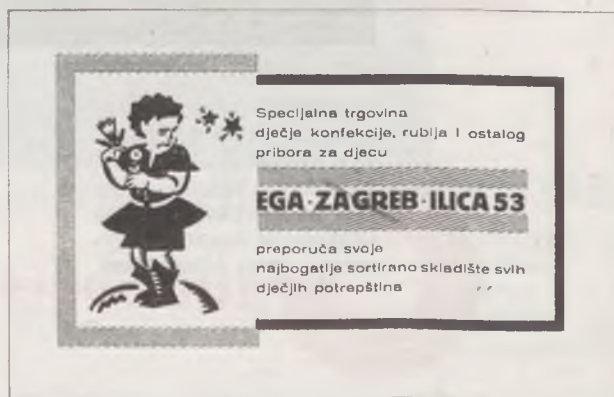
Úgy az 1., mint a többi példákon a kezdők kedvéért; a 3:5:8-as arányos osztásokat mindenütt jeleztük, ilyenformán ellenőrzést gyakorolhatnak s ilyen úton is tanulhatják el az aranymetszet alkalmazásának technikáját. Any nyit azonban meg kell jegyeznünk, hogy az egy példán belül *több irányban* jelzett részek *nem azonos* méretűek, de mindenkor *egyformák egy-egy irányban*, vagyis például valamely szedésnél az alsó és a felső margók részei, a jobb- és baloldali margók részei, a szedéstükör szövegcsoportja és nagyobb üres felületek közötti arányszámok mindig külön-külön azonos méretűek. A továbbiakban az egyes példákkal csak annyiban foglalkozunk, amennyiben a szedéskonstrukció egyes jellegzetességeire kívánjuk az olvasók figyelmét fölhívni.

A 2. példánál az egyébként köznapi térbeállítás mellett inkább a színfoltelosztás és a színesen nyomtatott szedés kiegyensúlyozása érdemel figyelmet. Az élénkszerű vastag vonal, az alatta elhúzódozó »szaküzlet« szó, valamint a csoportot átkaroló háromnegyedkörös Blickfang kizárólag a baloldalra halmozta az élénkszerű formarészeket. Ennek kiegyensúlyozására kellett a helynév és a telefonszám ugyanezen színnel nyomtatott sorát átvezetni a kompozíció *túlsó* oldalára is, ahol viszont a fekete színnek csak kisebb nyomaival találkozunk.

A 3. példánál az aránylag kevés szövegből dominálóan (egy blokknaptárra emlékeztető módon) kellett kiemelni a megrendelő által legfontosabbnak vélt dátumot, miután pedig ilyen megoldásnál az élénkszerű forma túlságosan nagy felületre terjedt volna szét, amit a többi szöveg fekete színcsoportja nem tudott volna kellően ellensúlyozni: az élénk szín alá tompító célzattal szürkét kellett alkalmaznunk. Ezzel a megoldással az élénkszerű formának aránylag csak kis részei jelennek meg a papíron színük teljes élénkségében.

A 4. példánál viszont az élénkszerű tónust erőteljes betűtípusokból szedett sorok rányomásával igyekeztünk hatásban visszaszorítani. A keret részbeni színes nyomása az *élénk színnek* egy-egy nyomtatványon kívánatosnak látszó *ismétlését* szolgálja.

A 7. példa gyakorlatiasan mutatja be, hogy a kevés szövegű és viszonylag nagyobb alakú nyomtatványokat semmiesetre sem szükséges agyondekorálni, csak hogy a papír síkját tele nyomathassuk. A szöveg arányos térbeállítása mellett teljesen elegendő egy-két egyszerűbb vonal vagy Blickfang, amellyel megadjuk a

Vjekoslav Tržan munkája a zágrábi »Graficka Revija« című lapból. A tangirozott részek pirosszínűek, a többi fekete.

Szedéspéldák
Wanko Vilmos :
»Akcióciában mindent
a maga helyére!«
című
cikkéhez

5 3 8

**TELEFÓN:
J. 309-95**

MIHÁLYFI · GÁZ- ÉS VILLANYSZERELŐ ·

Tisztelettel értesítem, hogy a IX. ker.,
Mester ucca 29. sz. alatti Rosner-féle
hat. eng. víz-, gáz- és villanyfelszerelő
üzletet átvettem s azt saját nevem alatt
vezetem tovább. Amidőn becses támo-
gatását kérem, közlöm azt is, hogy
csillárokból, égőköl és egyéb más
cikkekből készletemet felfrissítettem

· GÁZ- ÉS VILLANYVEZETÉKEK KARBANTARTÁSÁT VÁLLALOM ·

1. példa

FOTO

SZAKÜZLET
Mindenféle rendszerű és
a legkiválóbb gyártmá-
nyú kamarák, lemezek,
állványok, filmek, papí-
rok és lényképezéshez
szükséges összes vegy-
szerek friss állapotban.

BUDAPEST VIII. JÓZSEF KÖRÚT 65

TELEFÓN 450-633

2. példa

Satzbeispiele
zu Wilhelm Wankos
Artikel: »Die elementare
Typographie und
ihre praktische
Anwendung«

1928
OKTÓBER
15

E napon mutatjuk be őszi és téli divatujdon-
ságainkat szövetekből, selymekből, kész estélyi
és nappali ruhákból, fehérneműekből és köpe-
nyekből. A bemutatón Önt is szívesen látjuk

**FÉNYES DIVATHÁZA
RT**

3. példa

ÜGYELJÜNK
A
SZÓJEGYRE!

»CYCLOP«
ROVARIRTÓ

GYÁRTJA »AGEA« VEGYÉSZETI GYÁR

Mindenféle
házi rovar
irtására
a legjobb,
leghatásosabb

4. példa

szedéskompozíció gerincét és színben is kellő élénkséget viszünk munkánkba.

A 8. példa is ezt domborítja ki. Itt az élénkszínű vonalhoz, mint kísérő színes folt, csupán a két fősor csatlakozik, a kompozíció maga különben a szemnek megnyugtatóan hat, miután a síkbaállításnál az arányos osztásra ügyeltünk. Az eddig felsorolt példák mind nélkülözik a nyomdászatanban különben nagyon kedvelt szimmetrikus megoldásokat.* Szimmetrikus szédésmegoldások a nyomdai akcideneciában régebben nemcsak divatosak voltak, hanem sokszor el sem voltak kerülhetők. A hajdani kombinációs körzetek legtöbbje a szimmetrikus megoldásokat tette csak lehetővé. A főként sorokkal és egyszerűbb dekoratív elemekkel dolgozó legújabbkori akcidenecia már inkább az aszimmetrikus megoldásokat kedveli, leginkább azért, mert ezek több eredetiséget és változatosságot engednek meg a szedés megtervezésénél.

Az elementáris tipográfiában vajmi ritkán fordul elő a szimmetrikus szédésmegoldás, de nem teljesen ismeretlen. Kedvező szöveg mellett igen jó hatású szimmetrikus megoldásokat lehet létrehozni, de ezeknek megkonstruálásánál (ezek ugyanis a leggyakrabban inkább konstruktív tipográfia jellegével bírnak) nagyon is vigyáznunk kell, hogy a szimetriára való törekvésünkkel ne áruljuk el a kompozíció erőltettségét.

Ennek megvilágítására közöljük le az 5. és a 6. példákat. Nem kétséges, hogy az 5. példát ötletebben is lehetett volna megoldani, mert ennek félszimmetrikus célzatú konstrukciójáról nem tagadhatjuk el az erőltettséget. Ha összehatásában nem is elvetendően rossz, mégsem mondható olyan jónak, mint a 7. példa, amely kedvező szövege folytán vízszintes irányban ideálisan szimmetrikus megoldásra inspirált. Úgy foltban, mint térelosztásban jó megoldás, amelynél még a színfoltok is ritnikusan váltogatják egymást, egyik a másiknak az érvényesülését segítvén elő a teljes kompozíció keretében.

Ezzel a példával kapcsolatban kell rámutatnunk

* A szimmetrikus szónak valódi jelentése: arányos. Az akcideneciában azonban nem azt az arányosságot értjük a szimmetrikus megjelölés alatt, mely arányosságról fenti cikkünkben írunk, mely arányosságnak az arányosság az alapja. Szimmetrikus szédésmegoldásnak jelöljük azt, amelynek közepén képzelt függőleges vagy (ritkábban) vízszintes vonaltól jobbra és balra (illetve fölfelé és lefelé) húzódó szédésrészek (díszítések vagy sorok) teljesen egyforma foltként jelentkeznek.

az elementáris tipográfiának ama szükségszerű jellegzetességére is, hogy a szedéskompozíció keretében a színfoltok önállóan is megálló színfoltkompozíciót alkossanak. Példáink közül a 2., 3. és a 6. példák élénkszínű formái mutatnak egymagukban is egységes kompozíciót.

Az elementáris tipográfiák színezése dolgában meg kell állapítanunk, hogy nem feltétlenül szükséges ragaszkodnunk az obligát fekete és piros színekhez, amint azt eleinte ez irány apostolai hirdették. Az igaz, hogy e két szín a legjobban kihasználható effektusokat szolgáltatja, de ezzel szemben áll az a megállapítás is, hogy a piros szín alkalmazása a nyomtatványokon ma már túlságosan megszokott, hogy ne mondjuk: közönséges. Véleményünk szerint a kétszínű elementáris tipográfiánál egyformán jók az összes élénk színek, tartozzanak azok akár a meleg, akár a hideg színcsoporthoz. A meleg sárga, narancs és piros színek a fekete mellett természetesen kitiünően emelkednek ki, de használatuk kellő óvatosságra int. Ne feledjük el, hogy a jóból a sok megárt, tehát szédéskomponálásunk közben is igyekezzünk ezeknek a színeknek foltját kellő arányba hozni a fekete színnel nyomott forma foltjának terjedelmével. Példáink közül az 5. példa az, amelynél túlsok a narancs. A hideg színek: kék és zöld szintén jól alkalmazhatók az elementáris tipográfiában, kellő mérséklet azonban ezeknél sem árt, mert a kisebb színfoltok érvényrejuttatásánál nagyon jó szolgálatot tehet az élénk kék vagy a mérges viridinzöld, de nagyobb felületekhez ezek éppoly alkalmatlanok, mint a kifejezetten meleg színek.

Színezés dolgában tehát egyformán jóknak találjuk a fentebb említett színeket, de csak élénk árnyalatban, mihelyst a kevésbé élénk, inkább tompított színárnyalatokról van szó, ezeknek alkalmazását elleneznünk kell.

A háromszínű elementáris tipográfiák színezése dolgában megegyezhetünk a fekete vagy szürke mellett egy hideg és egy meleg kiemelő szín alkalmazásában. Az a tény, hogy nagyon sok olyan Bauhaus-nyomatot és elementáris tipográfiát ismerünk, amelyeknél a fekete mellett két meleg színt (különösen sárgát és pirosat) alkalmaztak, még nem jelenti egyben azt is, hogy ez a színkombináció minden esetben jó is; jó lehet akkor, ha a sárga és piros színek foltjainak egymáshoz való aránya megfelelő, ha a

két szín nem jelentkezik egyforma erősséggel. Három szín esetében azonban sokkal ajánlatosabb csak egy meleg színt alkalmazni. Ebben az esetben is jobb, ha a legharmonikusabbnak vélt *piros-kék-fekete* színekombinációnál a *pirosat kisebb* foltban jelentetjük meg s a *kéket erőteljesebben*. Ilyenformán a nyomtatvány *szolidabb*. Ha azonban *reklámszerű* hatást akarunk kiváltani, akkor a *kéket* vegyük *kisebb* területre és a *pirosat* pedig *nagyobb* mértékben. Erre két példát hozunk fel, az egyik az *1. példa*, amely *szolidabb* hatású, a másik példa a számunk *fedőlapja*, amelynek piros színformája annyira erőteljes, hogy a munkát kifejezetten reklámszerű hatással ruházza fel.

A fentebb elmondottakkal korántsem fejeztük be mondanivalóinkat az elementáris tipográfiáról. Lészen még szó erről igen gyakran, mert a fentiekén kívül még egyéb szempontokat is kell megvilágítanunk.

Wanko Vilmos.

A Grafikai Szemle szerepe a szakmai tanoncképzés területén

Vitathatatlan tény, hogy a Grafikai Szemle megjelenése a nyomdászszakoktatás elhanyagolt állapotának, a szakmai továbbképzés körül mutatkozó hiányosságoknak és az utóbbi időben egyre szélesebb körökben jelentkező tanulási váagnak a *szükségszerű* következménye. Évtizedes dudva nőtte be az egykor gazdag színekben pompázó nyomdászszakoktatás területét. A szakma művelését duzzadó kedvvel és töretlen ambícióval folytató nemzedék mintha teljesen eltűnt volna az elmúlt forгатagos évtizedben. A szakma fejlesztését az egész vonalon teljesen háttérbe szorították az élet és a társadalom eruptív megnyilatkozásai. Két-három nemzedék került bele azóta a nyomdászat és a többi grafikai ipar gazdasági életébe, amelyeknek alig volt részük a munkahelyen hiányosan és rendszertelenül történő »képzést« kiegészítő, továbbfejlesztő és rendszeres szaknevelésben. Hiányzott az intézmény, amely átfogja és egységes rendszerbe foglalja a szakmafejlesztés problémáit! Nélkülöztük az orgánusmot, amely irányít a szakoktatás kérdéseiben, fölhívja a figyelmet a mesterség továbbfejlesztésének fontosságára és közeli kapcsolatot teremt a hi-

vatás és az ember között! Ez a szomorú valóság nemcsak a nyomdásztársadalom haladására, hanem az ipar színvonalának természetes fejlődésére is káros hatással volt. Apró kísérletezések és egyes elszigetelt jelenségek, amelyek a szakoktatás ügyének megoldását kívánták szolgálni, nem hozták meg az eredményt.

A *Grafikai Szemlére* vár a föladat, hogy az erők csoportosításával, céltudatos és korszerű, a változott viszonyokat figyelembe vevő programjának következetes végrehajtásával *kiindulópontja és megalapozója legyen a nyomdászszakoktatás megreformált és reorganizált intézményének*.

Az a nagyfokú érdeklődés, amellyel a grafikai ipar minden tényezője az érdekes múlt jegyében új kötelességeket teljesítő szakfolyóirat munkája felé tekint, a legkitünőbb biztosítéka, hogy a szakoktatás területén fordulópontot jelent a *Grafikai Szemle* föltámadása.

Határtalan lehetőségek nyílnak meg és széles perspektívák kínálnak magukat a szakmafejlesztés előmozdítására és a szakmai tudás gyarapítására. Sokoldalú tevékenység és a legkülönbébb igények kielégítése hárul a Grafikai Szemlére. De mindennél fontosabb föladatának tartom, hogy *világító és jeltadó sugarával megmutassa a tanoncoknak a szakmai tökéletesedéshez vezető utat*, ráirányítsa figyelmüket azokra az eszközökre, amelyeknek révén szakmájuk minden csínját-bínját megtanulhatják és főképpen, hogy *állandóan és rendszeresen segítse az új nemzedéket a gyakorlati és elméleti szakmai továbbképzés széles területén*.

A nyomdaipar fejlődésének mostani szakaszában — ehhez kétség nem fér — a tanoncképzés mélyen alatta van a békebeli állapotnak. Ezen a téren alig van különbség a kis-, közép- és nagyvállalatok között. A mindennapi tapasztalat megdöbbentő példái mutatják, hogy a nyomdai tanoncképzés elavult és ósdi rendszere ma már nem alkalmas arra, hogy az ipar színvonalának megjavítására hivatott ifjúságot megfelelően és kielégítően ellássa a szükséges ismeretekkel. Amerre nézünk: mindenütt súlyos hibák, vaskos tájékozatlanság, nagyfokú nemtörődömség mered a jövő generáció alapos kiképzése elé. Az a néhány kivétel, amelyet imitt-amott tapasztalunk, csupán csöpp a tengerben és megerősíti azt az akciót, amely új

Szedéspéldák
Wanko Vilmos:
»Akcienciában mindent
a maga helyére!«
című cikkéhez

5. példa

Nagyságos Asszony! Itt a gyümölcs-
és lőzelékkonzerválás ideje. A házi
konzerválás nemcsak sok munkát
és gondot okoz, hanem tekintélyes
összegek befektetését is igényli!

LEGJOBBAK

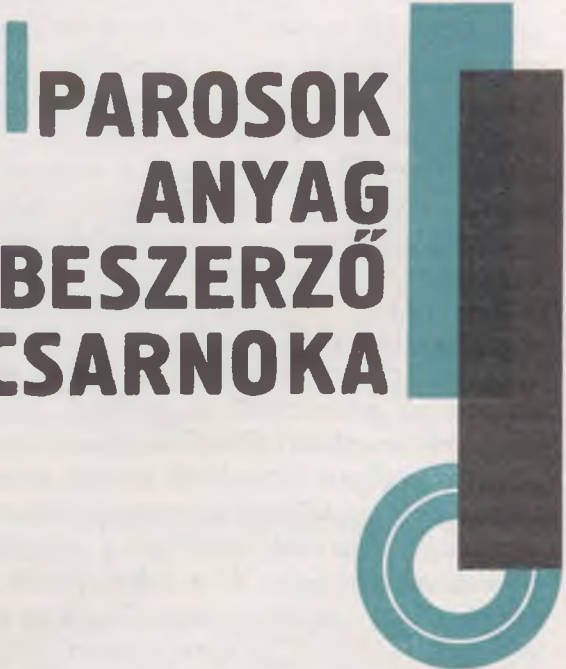
AZ

OCEÁN

KONZERVEK

amelyek gyári üzemben ugyan, de
kiváló gonddal a legegészségesebb
gyümölcsből készülnek. Kötűnő
ízűk, olcsó áruk folytán a legjobb
háztartásokban ezeket használják

6. példa

PAROSOK ANYAG BESZERZŐ CSARNOKA

BUDAPEST
VIII,
NAP UCCA
50

7. példa

HA ÖN

arca és keze számára szappant — vagyis toalettszappant — akar használni, gondolja meg, hogy jó szappant jó anyagból és rossz szappant rossz anyagból készítenek. A rossz anyag olcsó.

A JO' ANYAG

drága. A RAY-szappan a legfinomabb zslradékból és tyúktojásból készül. Ha Ön arcát, kezét, testét a szappannal nemcsak tisztántartani, hanem ápolni is akarja, e célra legalkalmasabb a

RAY-SZAPPAN

8. példa

tartalmat, megfelelő reformokat kíván belevinni a tanoncképzés rendszerébe.

Mert nem elegendő megállapítani és únos-úntalan hangoztatni, hogy a tanoncok nagy része a gyakorlat és megszokás révén a szakmának csupán bizonyos részeit sajátítják el és a most alkalmazott tanításmenet sem a fokozatosságot, sem a rendszert, sem a munkafolyamat összefüggéseinek föltárását nem ismeri és hogy a nevelés mai formája teljesen távol van a művészi nevelés és ízlésfejlesztés nézőpontjaitól is. A szakoktatás problémájának sarkalatos pontja a tanoncképzés és az igazi szakoktatás csak akkor érheti el a célját, ha az nem hagyja figyelmen kívül azokat a rétegeket, amelyek hajlamuknál, életkoruknál, beállítottságuknál és az iparban kijelölt szerepüknél fogva egyenesen az *alapját* képezik minden szakmafejlesztési törekvésnek.

A *Grafikai Szemle* egyik föladata tehát, hogy *kezdeményezője, sürgetője és szószólója legyen a tanoncképzés egészséges műhelyi és iskolai reformjának.* A gyakorlati lehetőségek és elérhető célok keretében adjon módot, hogy az ipar minden tényezője megnyilatkozzék ebben az ipar jövőjét és egzisztenciáját érintő fontos kérdésben. A nyomdászatnak széles látókörrrel, kellő műveltséggel, sokoldalú szaktudással bíró és a képességeit teljesen kifejlesztett egyedekre van szüksége. Ezért kell megszüntetni azt az állapotot, amely mellett a jobb sorsra érdemes ifjú is már a tanoncévek alatt megúnja a mesterséget. Ezért kell színt, értelmet, érzéket és speciális nevelőkészséget belevinni a tanoncképzésbe. Ezért kell megfelelő kapcsolatot teremteni a tanoncok műhelyi és iskolai képzése között és egyöntetű tevékenységgel elmélyíteni azt a folyamatot, amely végre megindult a nyomdásztanonciskolák szakirányúvá alakítása érdekében. Érdekes, messzeható és a sikerrel biztató föladatok ezek és bizonyos, hogy a *Grafikai Szemle* ezirányú munkássága óriási lendületet ad a szakmafejlesztés gyakorlati, művészi és szellemi követelményei megvalósításának.

A másik hasonlóan fontos föladat, amelyet a *Grafikai Szemlének* teljesítenie kell, az, hogy *vállalja a grafikai szakmák ifjúságának a vezetését és irányítását a szakismeretek bonyolult labirintusában és legyen kiegészítője a műhelyi és iskolai nevelésnek.* Amint tudjuk, a

nyomdaipar nagy változatossága, technikájának folytonos haladása és munkamódszereinek állandó bővülése az ipar űzőitől sok tudást, ismeretet és képességet kíván, amelyeket ma már csupán a mesterség egyszerű gyakorlása közben elsajátítani nem lehet. A gyakorlat mellett szükség van az *elméletre* is, amelynek segítségével könnyebb az áttekintés a szakma területén. Különösen a nyomdászatnál fontos ez, amely a rokonszakmák munkafolyamataival egyre szorosabb kapcsolatba kerül, de amelyeket — sajnos — az ifjú generáció túlnyomórésze pontosan és összefüggően alig ismer. Ezen a téren sokat tehet a *Grafikai Szemle*, ha az ifjak pszichéjéhez és szellemi színvonalához alkalmazkodó *állandó szakrovat* rendszerítésével szakmai kategóriák szerint rávezetné a tanoncokat a különböző anyagok ismeretére, a rajzolás és tervezés elemeire, a technikai eljárások sokféleségére és a rokoniparok ismeretére. Az új nyomdásznemzedéknek az a része is, amely elfordul a versenysport vad megnyilatkozásaitól, a tánctól és egyéb léha szórakozásoktól és ambicionálja a szakmájában való továbbképzést, sem jut mindehhez, mert hiányzik az erre való eszköz. Milyen örömmel nyúlna ez az ifjúság a *Grafikai Szemle* felé, abban a tudatban, hogy mindazt nyújtja a számára, ami a *szakmai tudás fontos kiegészítő részét képezi* és amelyből sok új dolgot hasznára fordíthat, átvehet és a már ismert dolgokat *rendszerbe foglalva* megtalálná.

Ezenkívül a *Grafikai Szemle* szerepe, hogy nevelő tevékenységével maga köré csoportosítsa a nyomdászfiatalságot. A szakmában való továbbfejlődésre serkenteni kell a tanoncokat. De nem szidással és tapintatlan bánásmóddal. A helyes irányú szellemi és erkölcsi nevelés az eszköze annak, hogy *a munka szeretete és megbecsülése, az alkotó öröm és öntevékenységre sarkaló tulajdonságok foglalják el a mostani tanoncnemzedék tudatában a muszáj-tanulás fásultságra és érdektelenségre vezető érzetét.* Nagy és szép hivatás ez: fölkeltetni a jövő nyomdászaiban a szakma szépségei és művésze iránti érdeklődést és megmutatni nekik, hogy a dolgoznitudas nemcsak jobb megélhetés és könnyebb érvényesülést jelent, hanem minden szorgalmas, igyekvő, hajlamát, tehetségét és tudását a szakmai önképzéssel fejlesztő tanonc tarsolyában megvan az iparművész marsallbotja.

Azt a nagyszerű és méltó szerepet, amelyet a németországi nyomdásztanoncok szakoktatása és munkára nevelése körül a »Der Jungbuchdrucker« tölt be, nálunk a *Grafikai Szemle*-nek kell teljesítenie. A *Grafikai Szemle* eddigi történetének legkiemelkedőbb ténye, hogy a nyomdásznemzedékek egész sorát talpraállította a könyvnyomtatóipar műhelykultúrájának és szakmafejlesztésének érdekében. Jövendő hivatásának magaslatára is csak akkor fog elérkezni, ha hivatott vezetője lesz a nyomdászat új nemzedékének, serkentője az ifjúság szakmai köteleességteljesítésének és ezzel előrevívője az emberiség művelődését és kultúráját fejlesztő nyomdászatnak.

Szakasits Antal.

Amit minden gépszedőnek tudnia kell

Amint azt októberi számunkban írtam, fontosnak tartom a gépszedőknek a géptechnikában való kiképzésüket. Nagy vonásokban megjelöltem azokat a módokat, amelyekkel ezt a célt a legelőnyösebben érhetjük el. Többek között az elméleti oktatás szükségességét is hangoztattam és erre — a szóbeli előadásokon, oktatáson kívül — a legalkalmasabbnak a *Grafikai Szemlét*, mint praktikus dolgokkal foglalkozó szakirodalmi orgánumot tartom.

Így tehát, ha furcsán fog is hatni a nagyszerű kiállítású és többszínű mellékletek és egyéb a szedés és nyomóművészet fejlettségét dicsérő ábrák mellett a fogaskerekekről, körhagyókról, ólomról, gázégőről, osztószerkezetről stb.-ről való megemlékezés, bele kell törödnünk, mert hiszen a szedőgép és különösen annak a kezelése ma már olyan tekintélyes számú nyomdai munkást foglalkoztat, hogy szinte elkerülhetetlen figyelmen kívül hagyni ezeknek a szaktársaknak a munkakörébe vágó kérdéseknek a megtárgyalását.

Néha-néha jelentkezni fognak tehát e lap hátsólapjain olyan géptechnikai kérdések, amelyek *látszólag* ugyan nem tartoznak szakmánk körébe, azonban a fentebb elmondottak után mindenki előtt érthetővé válik majd e kérdésekkel való foglalkozás fontossága.

Ezek előrebocsátása után, lássuk tehát, mik is azok a dolgok, amiket minden gépszedőnek tudnia kell.

Bármilyen gépről legyen is szó, első és legfontosabb tanács csak az lehet: *tartsd tisztán a gépet és olajozd idejében*. Ezzel a két ténykedéssel sok-sok bajnak vehetjük elejét és rengeteg hibának létrejöttét akadályozhatjuk meg. Igen ám, csakhogy a gép tisztántartása a rendelkezésre álló időn kívül még sok egyéb kelléket is megkövetel. *Főleg hozzáértést*. Mert nem elég az, mint azt sokan tévesen gondolják, hogy a gép *kívülről* szép fényes legyen. Nem bizony; *a belső szerkezetnek kell tisztának lenni*, mert ez biztosítja a zavartalan munkamenetet. Vegyünk magunknak egy kis fáradságot és tekintsünk a gép belsejébe. Egyelőre csak így, írásban és olvasásban, azonban talán lesz még alkalmunk ezt a valóságban is megmutatni.

Kezdjük talán a szedőberendezés alkatrészeinél. Itt különös gond fordítandó a billentyűzet körhagyóira (excenter) és ha megtisztításuk hosszabb időt vesz is igénybe, azonban évente legalább egyszer el kell végeznünk. A körhagyókat forgató gumihengerek már sokkal könnyebben tisztíthatók és ezért legalább két-hónaponként megmosandók. A körhagyók könnyű forgásának előmozdítására ajánlatos, hogy a benzinen való megfürdetésük és tisztára letörülésük után a tengelyeket megolajozzuk. Az olajjal óvatosan kell bánni, nem szabad sokat kenni a körhagyókra, mert akkor egy-két nap alatt az olaj lecsurog a gumihengerre és ahelyett hogy a körhagyó belekapaszkodna fogaival a gumiba, csúszni fog azon, ami nagy akadályokat okoz a szedésnél. Ilyenkor természetesen nem tehetünk egyebet, mint újból előlről kezdeni a tisztítást, ami sok idővesztéssel jár. A gumihengereket leghelyesebb először benzinnel, utána pedig forró szappanos vízzel lemosni.

Az eddig elmondott tisztítóeljárás még nem jelenti azt, hogy a matricák a billentyűnyomásra rendben, pontosan hagyják el a magazint. Ehhez a matricáknak és magazinoknak feltétlen tisztasága szükséges. Az egyetlen és egyben a legcélszerűbb tisztítószer ehhez a benzinnel; nemcsak azért, mert feloldja a matricákra és a magazin síneibe ragadt piszkot, hanem azért is, mert gyorsan elpárolog és így a megtisztított részek hamarosan meg is száradnak, ami, amint tudjuk, a matricáknál, jobban mondván azok esetében elengedhetetlen szükségesség. A mat-

BIZTOS
GYORS
KELLEMES

CREME MONTREUIL EDY

BIZTOS
GYORS
KELLEMES

Figyelmeztetés! Óva intjük hölgyein-
ket: utasítsanak vissza az utánzatokat!
Vigyázzanak az eredeti kék csomag-
olásra, mert a hirtelen utánszó-
tású nevek alatt hoznak forgalomba,
nem hogy használnának, hanem in-
kább ellenkezőleg nagyon ártnak
a kozmetikumokhoz, hanem in-
eredeti Creme Montreuil Edy termék
szemléltetés. Utasításunk, melyet min-
den tubushoz mellékelünk, pontosan
bontandó, mert csak úgy lesznek az
arcbőro és kézre szípek és elegánsak

K A P H A T Ó M I N D E N Ű T T

1—2. Szedéspélda »Közönséges szedőanyagok felhasználása«
című közleményünkhöz. A cikket »Egy jó vidéki« írta
és Paxián Péter, a Kun-tanfolyam hallgatója illusztrálta.

SCINTILLA
FENAG
INDEX
VEZÉRKÉPVISELET

RNER BOLDIZSÁR

BUDAPEST V, POZSONYI ÚT 4F. TEL.: T. 148-84

SCINTILLA, NORTH-EAST, MARELLI,
BOSCH, FORD, SV. PARIS, RHONE,
DUCELLIER, SOUBIT, STB. DINAMÓK,
MÁGNESEK, INDÍTÓK ÉS MOTOROK
SZERELÉSE, JAVÍTÁSA
EREDETI ALKATRÉSZEKKEL GYOR-
SAN, PONTOSAN ÉS SZAKSZERŰEN
KÉSZÍTÜNK A LEGMESSZEBBENŐ
GARANCIA MELLETT. - PRECIZIÓS
FŐTENGELY- S HENGERCSISZOLÁS

3—4. Szedőpélda
 »Közönséges szedőanyagok
 felhasználása« című
 közleményünkhöz.
 A cikket
 »Egy jó vidéki« írta
 és Paxián Péter,
 a Kun-tanfolyam hallgatója
 illusztrálta.

HIRTELEN IDŐVÁLTOZÁS!

BAYER-FÉLE ASPIRINTABLETTA

GYAKRAN
 MEGHŰLÉST
 OKOZ. NÁTHA
 INFLUENZA,
 NEURASZTÉNIA
 ILYENKOR SOK
 KELLEMETLENSÉ-
 GET OKOZNAK

BAYER-
 FÉLE
 ASPIRINTABLETTA

ENYHÍTI
 EZEKET
 A FÁJDALMAKAT.
 MEGNYUGVÁST
 HOZ

ÜGYELJÜNK
 AZ EREDETI
 CSOMAGOLÁSRA:
 A ZÖLD
 PAPIRON
 SÓTÉTZÖLD
 SÁVRA

AZ
 1927. ÉVI
 MAGYAR TOURIST
 TROPHY
 GYŐZTESE

ariel

10 HAVI
 RÉSZLETRE

500 KCM S. V. SPORT..... 2000 PENGŐ
550 KCM TÚRAMOTORKERÉKPÁR 2200 PENGŐ
500 KCM OHW 2400 PENGŐ
500 KCM TWO PORT OHW 2600 PENGŐ

**ARIEL VEZÉRKÉPVISELET: BAUER JÓZSEF BUDAPEST, V
 ELEMÉR U.39**

ricák tisztításánál nem szabad elfelednünk soha azt, hogy nemcsak azért van szükség a tiszta matricákra, hogy a szedés akadálytalanul menjen végbe, hanem azért is, hogy a matricák falára rárakódó pizsokréteg onnan lekerüljön és így, mint a »spísz« egyik legnagyobb előidézője, eltávolíttassék. A matricák tisztítási időközét nem lehet megállapítani, az mindenkor attól függ, milyen mértékben voltak azok igénybevéve.

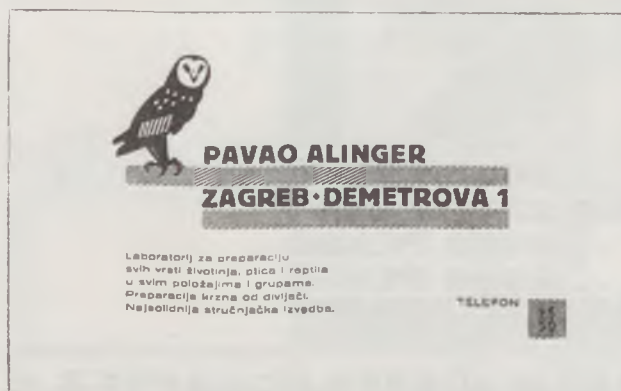
Van egy nagyon fontos része a szedőgépnek, amelynek tisztántartása a kevésbé járatos gépszedők előtt szinte ismeretlen: a *kazán* és annak alkatrészei, így az *öntőszáj* és a *nyomópumpa*. Különösen azokban az üzemekben van erre szükség, ahol a kinyomott ólomsorok nem lesznek átöntve, hanem úgy pizskosan, amint a nyomógépből kikerültek, jutnak vissza a kazánba. A tiszta, éles öntés egyik legnagyobb akadályozója az, ha az öntőkazánban lévő ólom nincs alaposan átszűrve. Mert bármennyire is csak az ólom felületén vesszük észre az oda nem való, káros anyagokat (lévén azok könnyebb fajsúlyúak, mint az ólom), azonban a pumpa állandó le- és feljárása következtében minden sor öntésénél visz magával egy keveset az idegen vegyületből a kazántorokba és az öntőszájba, valamint annak levegőnyílásaiba. Hogy a torok, az öntőszáj és a levegőnyílások megkíméltesseenek esetleges eldugulástól, a kazánban felolvadt ólom felületét állandóan tisztán kell tartani, ami egy közönséges kis bádoggal szűrőkanállal elvégezhető. Ha ezt rendszeresen minden nap elvégezzük, elérjük azt, hogy a sorok tömöttek lesznek és a betük is szép, éles képet mutatnak.

Bármilyen gondos kezelés mellett is előfordul

(még azokban az üzemekben is, ahol az ólmot kinyomás után átöntik), hogy a pumparózsa csuklójába kerül az ólom felszínén úszkáló, olvadó salakból. Természetesen ilyenkor a pumpacsukló a közé szorult idegen anyagtól akadályozva, nem mozog a tengelyen olyan könnyen, mint kellene. A pumpa síma, nyugodt működése ilyenkor szinte szemmel láthatóan megváltozik; szakadozott, ugró járásúvá lesz és ennek következtében az öntött sorok csaknem pehelykönnyűekké és lyukacsosakká válnak. Ez lenne ugyan még a kisebb baj; de a sok kiöntés (fröccs) is rendszerint a nem jól működő pumpa következménye. Pedig ezen is nagyon könnyen lehet segíteni. Nem kell egyebet tennünk, mint hogy kéthetenként egyszer a pumpát alaposan megtisztítjuk a rárakódott pizsoktól és utána vagy megolajozzuk, vagy ami még ennél is megfelelőbb, faggyúval bekenjük. Ezzel lehetővé tesszük, hogy a pumpa állandóan zökkenők nélkül, egyenletes nyomással lövelje az ólmot az öntőszájon keresztül a formába.

Az *osztószerkezet* és a *matricacsatornák* tisztántartása szintén egyik leglényegesebb feladata a gépszedőnek. És érdekes megfigyelni: a pizskos osztószerkezet működése semmiben sem különbözik a tisztától; éppolyan pontosan adja fel egymás után a matricákat a végtelencsavaroknak, mintha ragyogna a tisztaságtól. A csatornában (kanálisokban) sem akadnak meg a matricák, ha még olyan pizskosak is. De viszont a magazinban már baj keletkezik. A matricák beragadnak a sinékbe és hiába nyomkodjuk a billentyűket, azok onnan ki nem jönnek. Ebből az a tanulság vonható le, hogy az osztószerkezet és a kanálisok tisztítása azért bír nagy fontossággal, hogy a szedés folytonosságában zavar ne álljon be a matricák bepizskolódása által. A tisztításuk roppant egyszerű: hetenként kétszer fűjtatóval eltávolítjuk a rájuk rakódott port. Az egész munka nem tart egy-két percnél tovább és a szedés nyugodtsága érdekében mégis óriási jelentőséggel bír; eltekintve attól, hogy a matricákat sem kell tisztítani.

A fehér részek (a gyűjtő, az elevátorfejek, az elevátorok találkozója stb.) már meglehetősen közismert dolgok — erről egyébként a Typographiában is megemlékeztem —, így az ezekkel való részletesebb foglalkozás csak ismétlés lenne bárki számára is.

Vjekoslav Tržan munkája a zágrábi »Grafička Revija« című lapból. A tangirozott részek pirosszínűek, a többi fekete.

Amint az az elmondottakból látható, alig egy kevés munkával nagyszerű eredményeket érhetünk el részben a nyugodt szedés, részben pedig a gép pontos működése érdekében. Ha jól megjegyezzük magunknak és a hét minden napjára beosztjuk tennivalóinkat és főleg *ha azokat el is végezzük*, akkor nagymértékben járultunk hozzá munkánk megkönnyítéséhez és a gépen előforduló nagyobb kellemetlenségek megelőzéséhez.

Grosz Ernő.

Szaktánk és a rajzolnitudás!

Igen sokan fölöslegesnek tartják azt, hogy egy nyomdász rajzolni is tudjon, sőt akadnak idősebb komoly szakférfiak is, akik károsnak találják azt azért, mert ha a szedő rajzol (így mondják ők), akkor ez effektív munkavesztés, mert amíg rajzol, nem szed. De elfelejtkeznek ezek az urak arról a körülményről, hogy a rajz is effektív produktum, mert a szedő a vázlat után egész biztosan és *gyorsabban* szedi meg a sorait és munkája egységes képet fog nyújtani, míg ha nem készített előbb magának egy kis vázlatot, akkor több idő vész kárba a gondolkozásnál (na ezt a sort miből szedjem, hát ide most mit tegyek dísznek) és mikor kész, nem tetszik az összehatás, erre javítgat, arra javítgat és munkája még mindig nem olyan, amilyennek látni szeretne volna. Mindez azért, mert nem volt meg a biztos elgondolása, vagyis a vázlata, amelyet összehasonlíthatna a szedett mintával.

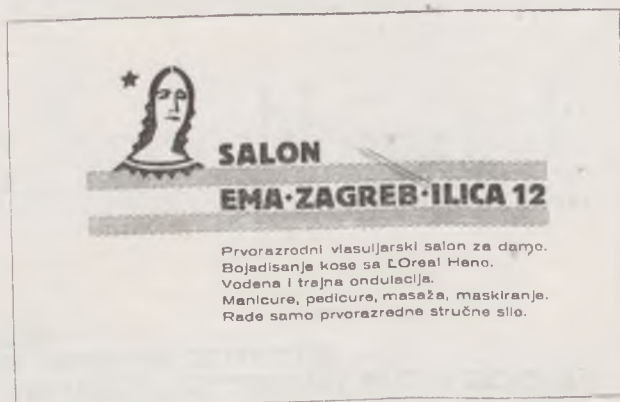
Úgy gondolom, hogy a rajzolás ellen beszélőknek igazi, komoly érvük nincs, ha csak nem az, hogy ők sem tudnak rajzolni, de viszont ez éppen nem bizonyítja álláspontjuk helyénvalóságát, mert ha tudnának rajzolni, akkor ők sem beszélnének a rajz ellen, ami napjainkban nagyon fontos kelléke a nyomdaiparnak. Ha visszapillantást teszünk a múltba, ott is azt látjuk, hogy a betűöntődék holt anyagával a mesterszedők mindig arra törekedtek, hogy eleven, illetve rajzhatást keltsenek, ezt különösen megtalálhatjuk a litográfiának bevonulásával, amikor igen sok szép munka veszett el a könyvnyomdász számára, mert az anyag, amivel dolgozott, merev volt. Ekkor kezdtek a szaktársak a rajzhatású nyomtatványokkal fog-

lalkozni, amiben igen nagy segítőtársakra találtak a betűöntődékben, amennyiben azok igen sok körzet- és betűanyagot gyártottak olyant, amely az akkori stílusoknak megfelelt, s alkalmas volt arra, hogy a litográfia versenytársaként rajzhatást érjen el vele a nyomdász. Ezek a reneszánsz, gót, barokk stb. stílusok elég gondot okoztak szaktársainknak, mert a nyomtatványnak egész kis építészeti alkotásnak kellett lennie és a szedőjének kitűnően kellett ismernie a stílusokat, no meg azt a tömértelen apró kis körzetdarabokat, amelyekből egy-egy ilyen körzetgarnitúra állott.

De nemcsak a stílusokkal kellett elődeinknek tisztába lenni, hanem ismerniük kellett még a növénytant is, mert nem egy körzetfajta volt, amely vízi- és más növénymotívumokat ábrázolt és aztán legénynek kellett annak lennie a talpán, aki egy-egy ilyen körzethől esetenként új eszmét tudott kihozni, mert ezek a körzetek a tervezőművészeknek egy egységes elgondolt egésze volt, de a nyomdász kezében csak sok apró kis darabka, amelyet stílusismeret hiányában esetleg úgy állított össze, hogy azt a körzet stílusa, hajlása, vagy természeti minemősége nem bírta el.

Ebben az időben, amikor ezek a kombinációs körzetek voltak divatban, akkor sokkal nehezebb volt a rajzolást megtanulni, mert nem volt elégséges, hogy valaki esetleg szép betűket tudjon írni, hanem otthonosnak kellett lennie az összes stílusokban, amelyek elég sűrűn változották egymást és mert azokat a körzeteket vázlat céljából lerajzolni hosszadalmas is lett volna: innen az ellenszenv a rajzolással szemben.

Az akkori időkben a szedők úgy oldották meg

Vjekoslav Tržan munkája a zágrábi »Graficka Revija« című lapból. A tangirozott részek pirosszínűek, a többi fekete.

ELSŐ MAGYAR NYOMDAI FESTÉK- ÉS HENGERANYAGGYÁR
BERGER ÉS WIRTH BUDAPEST

ELISMERTEN LEGJOBB MINŐSÉGBEN SZÁLLÍT KÖ- ÉS
KÖNYVNYOMDAI, OFFSET- ÉS KÖNYVKÖTÉSZETI
FESTÉKEKET. HENGEREK ÁTÖNTÉSÉT ELVÁLLALJA

IX, MÁRTON UCCA

19

FIÓKOK: BERLIN, BARMEN, HAMBURG, AMSTERDAM
LENINGRAD, PRAG, RIO DE JANEIRO, NEW-YORK

TELEFONSZÁM: JÓZSEF 306-35

A LEGKITÜNÖBB FESTÉKET SZÁLLÍTJA
A VILÁGHÍRNEK ÖRVENDŐ

**KAST
ÉS EHINGER**

GMBH STUTTGART, NYOMDAFESTÉKGYÁR
MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE

ÁLLANDÓ RAKTÁRT TART
ELSŐRENDŰ SZÍNES
ÉS FEKETE FESTÉKEKBŐL

**KÖNIG
JÁNOS**

OKL. GÉPÉSZMÉRNÖK
BUDAPEST
IX, REMETE UCCA 23. SZÁM

GYÁRAK:
STUTTGART, NEW-YORK, PRÁGA
FESTÉKEK HÁROM-, VALAMINT NÉGYSZÍNNYOMÁSHOZ

TELEFÓN: JÓZSEF 453-58

A Budapesti Nyomdaipari Továbbképző Szaktanfolyamon készült munkák. Fent Herschkovits Dezső, lent Horváth Ferenc tipográfája.
Aus den Arbeiten der Hörer des Budapester Buchdrucker-Fortbildungskurses. Typographie: Desider Herschkovits (oben), Franz Horváth (unten).

ELSŐ
MAGYAR NYOMDAI FESTÉK- ÉS HENGERANYAGGYÁR

BERGER ÉS WIRTH

BUDAPEST IX. KERÜLET, MÁRTON UCCA 19. SZÁM

TELEFÓNSZÁM: JÓZSEF

306-35

Elismerten legjobb minőségben szállít fekete és színes nyomófestéket, kő- és könyvnyomdai, mélynyomó, offset- és könyvkötészeti célokra. A legjobb nyomóbronzokat, bronzporokat, valamint különféle kencéket, szárító- és egyéb anyagokat állandóan raktáron tartja. Hengerek átöntését elvállalja és szakszerűen eszközli. A gyári hengeröntés szakszerűbb, tehát jobb s ennél fogva olcsóbb is. Fiókok: Amsterdam, Barmen, Berlin, Hamburg, Leningrad, Praga, Rio de Janeiro, Newyork

HÍRNEK ÖRVENDO

FESTÉKET SZÁLLÍTJA A VILÁG

Kast és Ehinger

GYÁRAK:
STUTT GART
NEW-YORK
PRÁGA
FESTÉKEK
HÁROM-,
VALAMINT
NÉGYSZÍN-
NYOMÁSHOZ

G. M. B. H. STUTT GART NYOMDAFESTÉKGYÁR
MAGYARORSZÁGI KÉPVISELETE

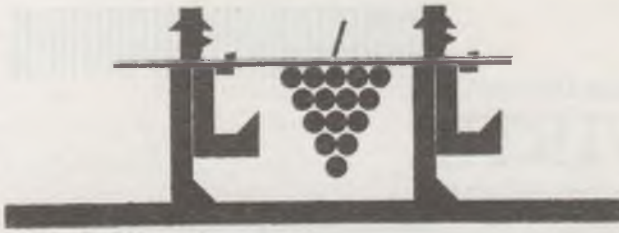
König János okl. mérnök

BUDAPEST IX, REMETE UCCA 23. SZ. TELEFÓNSZÁM

J. 453-58

A LEGKITÜNŐBB

◆ ÁLLANDÓAN NAGY RAKTÁRT TART ELSŐRENDŰ SZÍNES ÉS FEKETE FESTÉKEKBŐL

SZÜRETI MEGHIVÁS

1. példa Weintraub Jenő »Szakmánk és a rajzolnitudás« című cikkéhez.

a rajzolnivalót, hogy a betűket felvázolták és a körzeteket lemásolták, vagy kézzel rányomkodták a félig kész rajzra. (Természetesen voltak kivételek, illetve olyan szaktársak, akik a szó szoros értelmében megrajzoltak mindent.) Ez a rajzmetódus nem volt egészséges, mert nem tanult a szedő rajzolni, hanem csak kopírozni. Ma a rajz igen fontos szerepet tölt be a nyomdásznál, mert igen sok megrendelő kéri a nyomdától a munka vázlat szerű bemutatását. Ilyenkor nagyon sok hasznát veszik a nyomdák azoknak a mesterszedőknek, akik rajzolni is tudnak, mert 2—3 színes ceruzával olyan szép vázlatot lehet készíteni, amelyből a megrendelő mindent lát és így az esetleges javításokat, sőt színezést is meg lehet előre beszélni, ami bizony igen sok esetben tetemes időmegtakarítást jelent a nyomdának, könnyebbséget a szedőknek s a nyomónak.

Előfordulhat, hogy a megrendelő egy kis szignettet, vagy monogramot kíván, amiért aztán nem kell a szomszédba menni, ha a nyomdász rajzolni is tud.

Felsorakoztathatnék igen sok esetet a rajzolnitudás szükségességének indokolására, de úgy gondolom, a fenti néhány tény eléggé bizonyítja azt, mily fontos tényezője a nyomdásznak a rajzolnitudás, különösen ma, amikor a stílusnak azt a korát éljük, amely a holt nyomdabetű síma, pusztá színtelenségét adja a maga meztelen valóságában. Ma, amikor síkok térbeli kihasználásánál nem a plasztika a fontos, hanem a forma szimboliztikus kifejezése is elegendő, akkor különös gondot kell fordítanunk a rajzra, mert csak így növelhetjük helyes *forma-érzésünket*. Rajzhatású szedéseinket igen sokszor tisztán léniából és a ma divatos díszítő darabokból igen könnyen összeállíthatjuk, még csak fúrni vagy faragni sem kell sokszor (1. ábra). Igen jó hatást értem el egy szüreti meghívón a kanaáni nagy szőlőfürtöt a vállukon vivő férfialakokkal, amelyeknek igen egyszerű, kissé groteszk felépítésével mégis elértem a kívánt célt, mert a megrendelő valami szőlőt akart a meghívóra, ami azonban a nyomdának klisében nem volt meg. Egy katalógusba, mely most éppen készül, igen sok hirdetés kerül. Bemutatók egynéhányat, úgy gondolom, nem is fűzők egyhez sem kommentárt, mert a szaktársak saját maguktól rájönnek, hogy mily egy-

és Szentendre városának 70.000 főt számláló lakossága minden ipari és közszükségleti cikkét Bpsten szerzi be. Ennek a vidéknek egyetlen sajtó orgánuma

A PILISHEGYVIDÉKI HIREK,

amely hetenként 6000 példányban jelenik meg és olvassák szerzését. — Mivel a Pilishegyvidék a budapesti turista körönségnek egyetlen közel eső turista alanya, vasár- és ünnepnapokon ezrével jönnek erre a vidékre és szintén

a „Pilishegyvidéki Hírek”-et, mert külön „Turista rovat”-ban közli a turisztikai érdeklő eseményeket. Sok ezerre tehető az itt n aralok és fürdőzők száma is, akik közötti lap „Fürdő és Vízilélet” rováta miatt ugyancsak elterjedésnek örvend. — A lap rendkívül alkalmas eszköz arra, hogy cégét ismeresse. Méltótasák kísérletképen hirdetését feladni, az eredmény kényseríti, hogy állandó hirdetője legyen. — 60/50 mm nagyságu hirdetés egyszeri közlése — — — — — 4.50 P

Hirdetéseket Erdős József hirdetői irodájánál Bpest, II., Vitéz-u. 2.

REGGELI HIRLAP

Felsőmagyarország legnagyobb publicitásu politikai napilapja

◆ Felvilágosítást és díj-szabást ad a kiadó-hivatal: MISKOLC, Hunyadi uca 2. sz. Telefonszám: 2—99.

◆ 87/50 mm. nagys. hirdetés egysz. közlése **5 P E N G Ö**

A Reggeli Hírlap részére hirdetéseket felvevő: Erdős József hirdetői irodája Bpest II., Vitéz uca 2. Tel. Aut. 602-58

FOGYASZTÓKÉPES

közönség olvassa hétről-hétre a Kunszentmárton és Vidéke politikai, társadalmi és közgazdasági hetilapot. Ha biztos eredményt akar, hirdessen ebben a lapban. Ezen lap útján eljut hirdetése Kunszentmárton és járása minden házába.

85/50 milliméter nagys. hirdetés egysz. közlés **2 P 5 0 F.**

Hirdetéseket felvételnek a Kunszentmárton és Vidéke részére: Erdős József hirdetői Irodája Budapest II. Vitéz uca 2. szám.

5—7. példa: Weintraub Jenő »Szakmánk és a rajzolnitudás« című cikkéhez.

szerű eszközökkel (lénia, körzet) készültek és mégis a rajzon alapszik mindegyik, mert hiába van meg a jó ötlet, ha nem tudjuk kivitelezni. Az itt bemutatott példákat és azokhoz hasonlókat, azt hiszem, minden nyomdában meg lehet szedni, mert léniaja, egyszerű négyzete és pont-körzete minden nyomdának van.

Jól teszi minden nyomdász, aki valamit ad arra, hogy ő nyomdász, ha megtanul rajzolni, mert azt sohasem késő megtanulni. De vonatkozik ez a gépmesterekre is, mert azoknak sem árt, ha egy-egy linó- vagy mäszerlemeznel segíteni

tudnak a szedőnek. (A lemezvését tudvalevőleg hallatlanul megkönnyíti a rajzolnitudás.) Egyik fontos teendője lesz a megalakítandó Szakkörnek, hogy a rajztanítást szélesebb alapon kedveltesse meg a szaktársakkal, hogy azok önmaguktól is igyekezzenek rajzkészségüket minél tökéletesebben fejleszteni, mert talán nincs messze az idő, amikor a technika fejlődése rákényszerít bennünket arra, hogy igen sokat, majdnem mindent rajzoljunk. Hozzuk tető alá sürgősen a Szakkört és kezdjünk komolyan — *rajzolni tanulni!* Weintraub Jenő.

Közönséges szedőanyagok felhasználása

»Egy jó vidéki« alúrással levelet kapunk egy délvidéki »nagyfalva«-ból, amelynek írója — sok egyéb más dolog mellett — a közönséges szedőanyagok felhasználásáról a következő észrevételeket közli:

»... A Grafikai Szemle első számából azt látom, hogy a mai szélesírású túlságosan favorizálja a legegyszerűbb szedőanyagokat: a betűt, a vékonyabb-vastagabb léniákat, pontokat, három- és négy-szögeket meg ezekhez hasonlókat. Ez rendjén volna, mert az egyszerű anyagok könnyed stílust követelnek, ami munkánkat megkönnyíti, a termelést olcsóbbá teszi. Ezt az irányt — gondolom — a munkaadó urak is örömmel üdvözölhetnék...

Én siettem b. lapját ifjú főnökömnek megmutatni, közölvén vele észrevételeimet. Meglepődtem, hogy nem adott igazat s éppenséggel nem volt elragadtatva az új stílustól. Meg is mondta, miért. »Mit csinálunk már most régi körzeteinkkel, az Ankerrel, az Akropolisszal, meg a nagypapa által szerzett reneszánszsal, hiszen ezek még ma is jó állapotban vannak s mert használhatók, nem dobhatom el, bűn volna stereotípiához felhasználni...«

Ez a vélekedés kissé gondolkodóba ejtett, mert a régi körzetanyag állapotát illetően igazat kellett adnom principálisomnak.

Elmélkedtem s a következő igen

meglepő következtetésre jutottam: A mi Isten háta mögötti mezővárosunkban — szégyen ide, szégyen oda — szaklapot nem láttunk már vagy tíz esztendeje (lesz az több is! Szerk.), de még más betűöntődei mintakönyv sem került nyomdánkba, mint a pesti öntődéé. Ezekből az új stílusról tudomást nem szerezhettünk; ilyenek létezéséről csak a lapok hirdetéseiből, meg az olykor-olykor főnökünk által a fővárosból lehozott nyomtatványokból értesülhettünk. Logikusan gondolkodva azt kellene hinnie Szerkesztő úrnak, hogy erre mifelénk még most is Ankerrel, Akropolisszal dolgozunk. Hát bizony ezeket a körzeteket — pedig valóban jó

Hiába van bármilyen jó és olcsó árúja, Mosonvármegyében sikerrel csak úgy értékesítheti, ha hirdeti a DER HEIDEBODEN Magyar-óvart megjelenő hetilapban.

Kidobott Pénz

Ha Mosonvármegyei reklámjánál mellőzi a DER HEIDEBODEN német nyelvű keresztény hetilap jól bevált hirdetői rovatát.

Ha ebben a lapban hirdeti egy Mosonvármegyei vásárlóköröségét nyert meg bevétel.

Ami a szomszagos vendornak a forrás, az a hirdetőnek a DER HEIDEBODEN

Hirdetéseket fogad a DER HEIDEBODEN

ERDŐS JÓZSEF
hirdetői-irodája
BUDAPEST,
II., Vitéz uca 2

S O K K I C S I S O K R A M E G Y

hirdetőnek kezdettől fogva a már a járó Mezőturi Ujság hetilap, mely értékelé már a régi és új bevezetett hetilapot és sok százra azon hirdetőnek száma akik állandóan hirdetik a Mezőturi Ujságba

250 mm. nagyságú hirdetés egy-szeri közlése a Mezőturi Ujságba **2.50 P**

◆◆◆◆

A „Mezőturi Ujság” részére **ERDŐS JÓZSEF** hirdetői-irodája ves fel hirdetéseket; Budapest II., Vitéz uca 2. szám. Telefon Automata 602—58.

TÁVCSÖVÖN KUTATVA

sem talál a KISKUN-MAJSAJN megjelenő **KUNSÁGI HIRLAP** hetilapnál jobb hirdetői organumot. A legszélesebb körben elterjedt hetilap hirdetői rovatát igen nagy sikert hoz a hirdetőnek. Tegyen közre próbahirdetést a **Kunsági Hirlap**-ba

és a sikerrel meg lesz elő-gedve: 250 mm. hir-4 P detés egyszeri közlése 4 P

◆

A **Kunsági Hirlap** részére elfogad hirdetéseket **Erdős József** hirdetői-irodája Bpest II., Vitéz-u. 2.

2—1. példa: Weintraub Jenő »Szakmink és a rajzolnitudás« című cikkéhez.

állapotban vannak — ma épp olyan ritkán használjuk, mint új korukban, amikor nem volt szabad azokat mindenféle »vacakhoz« felhasználni, hanem csak a díszesebb munkákhoz.

A mi stílusunk a keretszedés, mi nem építünk sem Ankerből, sem Akropoliszból, hanem egyszerűen kerítést csinálunk soraink köré. Az ilyen kerítés anyagául szolgálnak régi körzeteink meg rézléniáink, aachtelpetittől ciceróig. Azt hiszem, ezeken a rézléniákon van a hangsúly, mert munkáink 90%-án ezeket alkalmazzuk. Alkalmazási módjuk persze közel sem jár a *Grafikai Szemle* szedéspéldáin látott irányhoz. Az még ma is léniakombináció, ha mindjárt túlságosan leegyszerűsített variációkban.

Hogy ezt az egyszerűbb szedés-módot miként, mily alapon vezettük be a gyakorlatba, arra nem tudok felvilágosítást adni, valahogy amúgy magától jött ez az egyszerűbb stílus, talán a rossz gazdasági viszonyok hatásaként kelt lábra, vagy azért, mert rézvonalaink képviselik a legjobb anyagot nyomdánkban, de mindenképpen az a helyzet, hogy minden kívülről jövő oktatóhatás nélkül is áttértünk az egyszerűbb szedéstechnikára.

Amennyire ismerem ifjú főnököm üzleti politikáját: újkörzetanyagra nem fog pénz adni, betűrendelésre már hamarabb lehet rávenni; díszítőanyagunk marad a rézlénia, mert hogy az Ankert, meg társait ezentúl még úgy sem fogjuk használni mint eddig, az egész bizonyos. Nagyon örülnék, ha t. Szerkesztő úr némi útbaigazítást adna, miként lehet a mi egyszerű léniánkkal, ezzel a közönséges szedőanyaggal elfogadható, modernebb stílusú munkát végezni. Léniánk van nyolcad- és negyedpetites, 2 durchschuszos, nonparell meg cicerós; ezeken kívül a régi reneszánsz körzethez tartozó anyagunk között vannak tónusnyomáshoz való 1^{1/2}, 2, 3 és 4 cicerós síma, teleképű darabok, amiket a mai stílusú munkáknál, azt hiszem, olykor-olykor hasznosan alkalmazhatnánk...«

* * *

A levélhez csatolt néhány nyomtatvány valóban igen egyszerű szedésmodorról tesz tanúságot. Ezt az

egyszerűséget minden valószínűség szerint tényleg az elszegényedés idézte elő, mert a bemutatott nyomtatványokon nyomát sem találjuk fel az újabb szedésirányoknak. A sorképzés még békebeli zárt tömb-szedés, telespékelve sorkitöltőkkel, a díszítés pedig túlnyomórészt egyszerű keret, léniából, régi sorkörzetről. Nem hinnék, hogy a békebeli kombinációs körzetek alkalmazására sor kerülhetne, még akkor sem valószínű ez, ha ezek az anyagok valóban használható állapotban volnának, mert azok feldolgozása sokkal több időt vesz igénybe, mint amennyit a mai munkakalkuláció megengedhetne. Máskülönbén egész bizonyos, hogy a mai egyszerűség az akcideneciában sokkal jobb hatást gyakorol a szemlélőre, mint a maga idejében a »művészi«-nek tartott Anker-, meg egyéb stílustalanságból fakadt túldekorált nyomtatvány.

Az 58. és 59. oldalakon *Paxián Péter* kollégánk szívesességéből négy példát mutatunk be, amelyeknek anyaga — egy-két hamisítatlan Blickfangot kivéve — csak lénia, különböző vastagságban. Ezek az anyagok a legtöbb kis nyomdában megvannak, ezek azok a közönséges szedőanyagok, amelyek ma divatosakká váltak.

A példák egyszerű szedések, betűből és vonalból álló kompozíciók, amelyeknél a fősúly az arányos, szemnek tetszetős térosztáson nyugszik. A díszítés csak amolyan halk — itt-ott hangosabb — zenekíséret, amely a betű komor hatását némi-kép felvidítja. A példákat két színben nyomattuk, noha tervezőjüknek elgondolása szerint *csak egy színű kivitelt igényeltek*.

A mai szedésiránynál oly gyakran használatos ú. n. Blickfangok — igaz — nem állanak mindenhol rendelkezésre, de ezeket egy kis mesterkedéssel pótolhatjuk. Az itt-ott szükséges vastag vonalak pótlására felhasználhatjuk a groteszk fabetűk I vagy I betűit, kövér pontoknak vehetjük a plakátfabetűkhöz való ékezetekből a : -ot, amelyet szétfűrészelnünk, ha a szükség úgy kívánja. A nagyobb pontokat (4. példa) vagy foltokat kivághatjuk linóból vagy más anyagból, az ilyesmire nagyobb gondot is fordítha-

tunk, mert az ilyen díszítő darabkákat más munkáknál más alkalomkor is felhasználhatjuk.

Megkell azonban jegyeznünk, hogy az ilyen leegyszerűsített szedésnek a jó hatását csakis az arányos tér-, folt- és színosztással biztosíthatjuk. A példák erre oktatnak s ezeken kívül ajánljuk e számunk »Az akcideneciában mindent a maga helyére!« című cikkünket is, meg az ehhez készített szedéspéldákat — beható tanulmányozásra.

A műnyomópapíros és a festék

A műnyomópapírosokkal rendszerint sok a baj a nyomtatásnál. Minthogy erősen enyvezettek, a festék sokszor nem köt és nem tud a papíros rostjaiba behatolni, hanem a felületen gyantásodik el. Más festék meg tép. E bajok ellen rendszerint valamely zsiradékot vegyitenek ugyan a festékhez, amely így a fényes papírhoz tapad, de a kötőanyag fölszívódik és nem kötődik eléggé a papírostokhoz. Ezért szikkatív helyett gyorsanszáritó pasztát ajánlatos használni és a tépődés (rupfolás) ellen valamely vegyi anyagot, amilyet a kereskedelemben kapni lehet.

A festék nem kielégítő tapadásának sokszor annak híg volta is az oka. Némelyik műnyomópapíros ugyanis gyorsan szívja föl a kötőanyagot és a festék letörlődik. Ezért különösen színes festékeknel a festék megmunkálására is nagyon kell ügyelni.

A festék nemtapadása esetén néha utólag is sovány száritókence-átnyomást alkalmaznak (két rész gyenge lenolajkence és egy rész száritópaszta), ha ezt a bajt idejekorán észreveszik.

Nem egyszer okozza a festék hiányos tapadását az is, ha a nyomó rosszul száradó festékeknel, mint lisztesen fölfekvő kék és sárga lakoknál, ultramarin, violett, viridin és krapplakkok nyomásánál és némelyik különösen intenzíven ható piros lakknál elmulasztja kissé erősebb kencének és valamely jól bevált száritószernek megfelelő mennyiségben való hozzá-

adását. Vagy tekintettel a rosszul krétázott papirosra, vagy lágy naturopapirosokra, nagyon »rövid« anyagokkal dolgozik, mint: olaj, vazelin, zsiradék, sőt petróleum, akkor a nyomás még hetekig, sőt hónapokig nedves, friss marad, amit a jó tapintóérzéssel bíró szakember azonnal megérez. Az ilyen nyomtatvány még későbbi kezelésnél is eltörlődik, elmaszatólódik. Ilyenkor jó szolgálatot tesz, ha kisebb rakásokba (stószokba) rakva, valamivel magasabb temperatúrának teszik ki ezeket a nyomtatványokat, néha jó a magnéziával, vagy bolognai krétával való ledörzsölés, szükség esetén szárítólemezzel is tanácsos utánanyomni.

De lehet a papiros is az oka a bajnak. Normálisan száradó festékeknél is nedves maradhat a festék, ha a papiros keményen enyvezett, vagy merev és ennél fogva nem eléggé fölvevőképes. Ekkor a kötőanyag legnagyobb része hosszú ideig a papír fölületén marad, míg a száradási procesz-

szus lefolyik. Ellentétes eset is van, amikor a papír itatóshoz hasonlóan szívja föl a kötőanyagot és a festéktestet a papiros fölszínén hagyja. Ilyenkor meg lehet állapítani, hogy a festék egészen száraz, mégis törlődik. Ebben az esetben szintén gyorsanszáritó kenceátnyomást kell végezni, vagy száritópaszta és kenceből készített vegyülettel kell átnyomni az eltörlődő nyomtatványt. C—h.

Nagy sajtókiállítás Budapesten

Amikor a szakmai körökben köztudomásúvá vált, hogy hazánk is résztvesz a kölni Pressán, felmerült az az eszme, hogy Budapesten is nyomdaipari kiállítást kell rendezni. Később valóban tervbe is vették, hogy a Pressára kiküldendő anyagot előzőleg Budapesten is kiállítják, s ily módon mutatják be a magyar sokszorosítóiparok képességeit. A Pressára szánt anyagot azonban nem lehetett megelő-

zőleg bemutatni, s így az eszme megvalósítása ismét elodázódott. Most olvassuk a Főnökegyesület hivatalos közlönyében, a Nyomda- és Rokoniparban, hogy ezt a sajtókiállítást ez év december 10-ére tervezték, de mert a kölni anyag kellő időben való visszaérkezése nem volt remélhető, az egyesület választmánya a kiállítás terminusának újabb kitolása mellett döntött. A határozat szerint a Főnökegyesület választmánya a kiállítás megrendezését kívánatosnak tartja s annak előkészítését egy bizottságra bízta. E bizottság elnöke: Péter Jenő, tagjai pedig: dr. Czako Elemér, Braun Vilmos, Hermann Sámuel, Gottermayer József, Lajta Károly, Löwy Salamon, Pápai Ernő, Tranger József és Zsilinszky Gábor.

Amint a választmány jegyzőkönyvéből kivehető, a kiállítást olyan arányokban kívánja az érdekeltség megrendezni, amely alkalmas arra, hogy a magyar nyomda- és grafikai iparok teljesítőképesége tökéletesen demonstráltassék.

Szlovenszkói közlemények

A szlovenszkói szakoktatási tanács és a Grafikai Szemle között létrejött szakkulturális kapcsolat szükségessé teszi, hogy a felvidéki nyomdászság szakkulturális eseményeivel részletesebben foglalkozzunk. Tesszük ezt annál nagyobb örömmel és készséggel, mert ilyen módon tudjuk csak a szorosabb értelemben vett szakkulturális együttműködés útját egyengetni arra az időre, amire a megalakítandó Szakkör a csehszlovák Typographia Szakkörrel az együttműködést létrehozhatja. Eme feladatunk betöltésében számítunk a Grafikai Szemle békebeli barátaira, akik a hegyes-völgyes felvidék officináiban ma is buzgalommal ápolják a nyomdai szakkultúra öröktűzét.

A csehszlovák köztársaság szakoktatásának egységesítése

A köztársaság területén működött különböző, szakoktatást célzó egyesületeknek és kisebb köröknek feloszlásával és egy, illetve két nagy szakkörbe való beolvasztásával nemcsak országos, hanem nemzetközi viszonylatban is lefektetettnek lehet venni az egységes szakoktatásnak az alapkövét, amelyre a további tapasztalatoknak a megszerzésével egész bátran lehet építeni. Hogy egész tiszta áttekintésünk legyen az ezelőtti helyzetről, tudnunk kell, hogy több kisebb körön kívül a köztársaság területén négy tagozatban csoportosultak a ta-

nulni vágyó kollégák. Az első tagozatot képezte a prágai *Typographia Szakkör*, melynek hivatalos lapja *Typographia* címen jelenik meg. A második tagozatot a *Deutsche Bildungsvereinigung* képezte, melynek viszont hivatalos lapja a berlini *Typographische Mitteilungen*. A harmadik tagozat a morvaországi kollégáknak egytetemes részét foglalta magában Brünn székhellyel, hivatalos lapja pedig cseh nyelven *Graficky Obzor* cím alatt jelent meg és ezenkívül a *Bibliofil* című művészi folyóirat. Végül a negyedik tagozat a szlovenszkói kollégákat tarthatta magáévá, kiknek az egyesület *Slovenská Grafika* című folyóiratot

nyújtotta szlovák és magyar nyelven. Ezt a széttagoltságot és az ebből folyó eredménytelenséget felismerve az arra hivatott tényezők, annak a tudatára jöttek, hogy azt a szétszórt szellemi, erkölcsi és anyagi erőt összébb kell vonni abból a szempontból, hogy a szakoktatás irányítása könnyebb és egységesebb legyen. Így jött létre az a nagyfontosságú és az egész jövőre kiható közös megállapodás, hogy az összes, a szakoktatást célzó egyesületek és körök megszüntetik működésüket és ennek folyománycént a szlovák, cseh és magyar kollégák beléptek a prágai *Typographia Szakkörbe*, a német kollégák pedig országosítják a *Deutsche*

Bildungsvereinigungot. Előbbinek a *Typographia*, utóbbinak továbbra is a *Typographische Mitteilungen* a hivatalos folyóirata. Egyelőre az a helyzet áll fenn, hogy egy és ugyanannak az egyesületnek a tagjai különféle illetéket fizetnek, mivel minden tag a saját anyanyelvén szerkesztett szakfolyóírra tarthat igényt. Tekintettel azonban arra, hogy azoknak az árai között lényeges különbség áll fenn, így tehát ennek a különbségnek a fedezésére szükséges az eltérő tagilletéknek a megállapítása. Eszerint azok a kollégák, akik a prágai *Typographia Szakkörnek* a tagjai és a *Typographia* szakfolyóírra tartanak igényt, heti 0.50 ĆK, akik pedig a *Grafikai Szemlét*, heti 1.50 ĆK illetéket fizetnek. Az ezenfölüli összeget Szlovenszkón a bratislavai központi egyesület fizeti. A *Deutsche Bildungsvereinigung* heti illetéke 1.— ĆK. Amint látjuk, az anyagi résztől eltekintve, e szerint a megoldás szerint a szlovák anyanyelvű kollégák vesztettek a legtöbbet, mert a szlovák- és magyarnyelvű *Slovenská Grafika* megszüntetésével nem rendelkeznek saját anyanyelvű szakfolyóírral. Azonban az évi szövetségi kongresszuson Mišal szaktárs részéről a szlovák kollégák nevében az az óhaj hangzott el, hogy a szlovák tagok arányához képest a prágai *Typographia* Szlovenszkón és szlovák nyelven készüljön. Ha ez megtörténik, belátható időn belül nem kerül sor ennek a berendezkedésnek a megváltoztatására.

Szlovenszkó területére az egész szakoktatási kérdésnek a további megszervezése abban áll, hogy a *Typographia Szakkörnek* szlovenszkói központja Bratislavában van, ott székel a szakoktatási tanács, amelynek az a kötelessége, hogy a prágai központtal az összeköttetést fentartsa, továbbá hogy gondoskodjon az egész Szlovenszkóra kiterjedő szakoktatási és egyéb kultúrprogramnak a megtervezéséről, mely szempontból, tekintettel a helyi speciális viszonyokra, a vidéki csoportokban megválasztott szakoktatási tanácsokkal karöltve jár el.

Ez a munka ezidőszert még ne-

hézkesen megy, reméljük azonban, hogy a gyakorlat és a szerzett tapasztalatok meg fogják mutatni ezen a téren a helyes utat, amit például a bratislavai első lépés is mutatja azzal, hogy a szlovák nyelvkurzuson kívül a következő programmal tanfolyamot rendez:

1. Betűk, reklámtervek rajza, kereskedelmi grafika stb.
 2. Díszítő kompozíciók, művészi formaképzés, szintan.
 3. Alaktani rajz, a természeti alakok és formák tanulmányozása stb.
- Ez a tanfolyam folyó évi november hó 5-én vette kezdetét és 1929. évi április végéig tart. Ez a tanfolyam különben előkészítésül szolgál az iparművészeti iskolába való beiratkozáshoz, amely iskola a legközelebb nyílik meg.

A vidéki szakoktatási tanácsok szintén kötelesek gondoskodni arról, hogy a szakoktatási és egyéb kultúrprogram az ő helyzetüknek megfelelőleg legyen összeállítva és a központba fölterjesztve.

Košicéről — Kassáról — annyit, hogy itt szorgalmasan folyik a szakoktatási és egyéb kultúr munka a košicei kollégák saját otthonában, amely olyan imponáló, hogy egy országos központnak is megfelelné. A bratislavai — pozsonyi — központ anyagi és erkölcsi áldozatot nem kímélve igyekezett ezt a kérdést megoldani így, ez nemcsak Szlovenszkó, hanem az egész közvéltársaság dízére válik.

Ugyanakkor, amikor az egész ország területén ez az átcsoportosítás megy végbe, a szlovenszkói gépmesterek és nyomók köre is országos méretekben kezdte meg működését. A vidéken fiókokat létesített, amelyek rendes vezetőségnek a megválasztásával folytatják tevékenységüket, a košicei csoport például igen tartalmas téli és tavaszi programot állított össze.

Ezenkívül már két ízben is foglalkoztatta ez a kör a košicei kollégákat az általa kiírt levélpapírpályázattal. Az első pályázat meddőnek lett nyilvánítva, így azt kénytelen volt megismételni. A második pályázat azonban már eredményre vezetett és mind a három díj ki lett osztva.

Ez a kör természetesen nem szeparatistikusan működik, hanem

annak vezetőségi ülésein a szakoktatási tanács, illetve egyelőre a *Typographia Szakkörnek* a küldötte is részt vesz és viszont.

A szomszédos *Prešován* (*Eperjes*) sem télenek a kollégák. A szakoktatási tanács szintén kidolgozta a maga munkaprogramját, amelyből egy nagyobb szabású nyomtatványkiállítás domborodik ki, felolvasással egybekötve. Az előkészületek már szorgalmasan folynak, ám bár sok akadállyal, sőt közömbösséggel is meg kell küzdeni. Mindenesetre az azzal megbízottak mindent elkövetnek, hogy Prešova ezzel is bekapcsolódjon a rendszeres szakkulturális tevékenységbe és előmozdítsa az egységes szakoktatás problémájának sikeres kereszttülvitelét.

Ezeken kívül nem kisebb fontossággal bír az, hogy Ruszinszkó fővárosában, *Užhorodon* (*Ungvár*) szintén rendeznek a kollégák a nyomdatulajdonosokkal karöltve egy nyomtatványkiállítást, melynek az előkészítő munkálatai a megszokottnál nagyobb méretekben vannak folyamatban. Ez a kiállítás a többitől annyiban fog különbözni, hogy azon a helyi és Szlovenszkó nyomdaiparának a fejlődését fogják bemutatni. Az erre vonatkozó körlevelek már széjjel is lettek küldve.

Az általános helyzetre vonatkozólag föltétlenül lényeges fejlődést, illetve javulást lehet elkönyvelni, amit az állandó propagandával lehet fokozni és kiaknázni.

Laupál Antal.

Szakkulturális élet Prágában

Prágában mostanában a szaktanfolyamoknak egész sorozata működik teljesen kielégítő eredménnyel. A *Typographia Szakkör* egy nagy *akcidensszedés-tanfolyamot* tart fenn a technológiai múzeum támogatásával. A hírlap- és gépszedőklub egy *gyakorlati Linotype-tanfolyamot* rendez. Az állami grafikai iskolában ugyancsak egy *akcidensszedés-tanfolyamot* és egy *tégelynyomó-tanfolyamot* nyitottak. A művezetők egyesülete e hó derekán nyitotta meg *kalkulációs tanfolyamát*, amelyet két csoportban négy hétre terveznek, ezt fogja követni januárban egy *könyvelési*

tanfolyam. Az iparfejlesztési intézet előadássorozatát rendez munkaadók és szakmunkások részére *a helyes tanoncoktatásról.* Amint látjuk, a prágai szaktársaknak ugyancsak módjukban áll továbbképzésük érdekében a legkülönbözőbb tanfolyamokban válogatni.

F. K.

Szakoktatás

A tudás demokratizálódása

címen tartott magasnívójú előadást *Várnai Dániel* országgyűlési képviselő november 25-én, a Korrektorkör és a Hírlapszedőkör együttes rendezésében. Az előadó rendkívül tanulságos előadását kultúrtörténeti visszapillantással kezdte. A reneszánsz előtti korszakban a tudomány nem férközött a nép széles rétegeihez, arisztokratikus volt, csak a hierarchia, a felsőbb osztályok foglalkozhattak vele. Így volt ez a művészetekkel is. Érdekes művészettörténeti előadás következik ezután, amelyben az előadó a román építészeti stílust, a félköríves bazilikát tárgyalja és történeti sorrendben magyarázza feszült figyelem közben a gótika fölszabadító térhódítását, amikor a művész minden kódarabba beleveste, belefáragta a maga művészi alkotását, azután a reneszánsz nagy festőiről és a reneszánsz művészetéről beszélt, a reformáció átalakító mozgalmairól, míg el nem jutott a tudás demokratizálódásának igazi eszközének föltalálásához, a könyvnyomtatáshoz. Csak a könyvnyomtatás terjedésével együtt terjedt a tudás is a nép szélesebb rétegeiben. Könyvnyomtatás nélkül a reformáció sem terjedhetett volna úgy el az egész világon, amint elterjedt. A könyvnyomtatás teszi lehetővé, hogy a tudás szava mindenhova eljusson, ahonnan azelőtt száműzve volt. Ennek köszönhető a technika gyors fejlődése is. Az ember legigazza a villámot és szolgálatába állítja. Itt a Marconi szikratávírója, a repülőgép, a rádió, amely már-már a napilapok konkurensévé válik, mindez valóban a tudás demokratizálódását mozdítja elő. Megemlítette például a szifilisz gyógyításának új módját a ma-

lálialáz előidézésével. És az előadó még számos példával mutatott rá arra, hogy a tudás demokratizálódásának arányában mint válik az mind nagyobb területeken a közhasznává. Végül az előadó, híven nagyképzetségű szocialista voltához, párhuzamot vont előadásának tárgya és a szociáldemokrata kötelességek között. Nem elég, ha tétlenül nézzük, míg a fejlődés elvégzi munkáját. A szocializmus az, amely siettetti ezt a fejlődést és a szocializmus híveinek, a szocialistáknak, mint a tudás hordozóinak az a kötelességük, hogy fölvilágosító munkával az egész világon előmozdítsák a tudás minél szélesebb demokratizálódását. A tartalmas és élvezetes előadást hosszantartó, lelkes tapsal jutalmazta a szépszámú hallgatóság. h.

Nyelvhelyesség és kifejezés-mód az írásművészetben

Ez volt a címe *dr. Balassa József* előadásának, amelyet 1928 október 28-án tartott a Korrektorkör és a Hírlapszedőkör idejű előadás-sorozatában. Az előadó tanár megszokott rendszerességével igen hasznos gyakorlati ismereteket nyújtott *a helyes magyarság* területéről, amennyiben külön foglalkozott a helytelen szóalkotásokkal és külön a németes vagy idegenszerű kifejezési módokkal és mondatszerkesztések eseteivel. Ebből a szempontból rámutatott elsősorban a nyelvújító mozgalom helytelen szógyártásának különböző módjaira, amelyek közül nevezetesen a gyökelvonal és csonkítás útján, valamint idegen képzőknek a szók gyökereihez való ragasztásával létesített szavakat példázta. Azután sorra vette az újabbkori helytelen szóképzéseket, különösen az összetett főnevekből alkotott igék helytelen alkalmazását, továbbá a háborús időkben alakult sajátos viszonyok miatt elterjedt rossz magyar szavakat példázta. A második csoportban azokat a helytelen szólásokat és német kaptafára húzott mondatszerkezeteket ismertette, amelyek már nemesak a nyelvhelyesség, hanem a *stílus* szempontjából is kifogásolhatók. Nagyon sok olyan *magyartalan-ságra* mutatott rá, amelyek a ma-

gyar nyelv szellemét figyelmen kívül hagyják és sértik a romlatlan nyelvérzékét. Éppen ezért a további nyelvrontás megakadályozása végett fölhívta a szedők és korrektorok figyelmét *a gyakorlati nyelvművelés* fontosságára és arra szólította föl őket, hogy időnként foglalkozzanak a *nyelvhelyesség* körébe tartozó kérdésekkel, mert csakis szakszerű nyelvműveléssel vértelmezhetik magukat a napi munka folyamán fölmerülő helytelenségek és ingadozások eseteiben való önálló eligazodás képességével. És ebben teljesen igaza van. Sch. Á.

Fuchs Zsigmond 75 éves

A mi kedves, mosolygóarcú nesztorunk, a magyar nyomdászvilág szeretett Fuchs tatája december 9-én éri el 75-ik születésnapját. Az ő szépszámú hívei és barátai, tanítványai és tisztelői állandóan evidenciában tartják Fuchs kollégánk születésnapját, hogy adott pillanatban pontosan jelentkezzenek szeretetük és hálájuk lerovására. Hosszú idő óta mindenkor csak megmutálják a születésnap számát: 60—65—70—75 és örömmel ragadják meg ezeknél az évfordulóknál az alkalmat, hogy újból és újból elismételjék jókívánságukat, amelyek szívből, a szívnek legelrejtettebb kamrájából fakadnak. Mert ha valaki, Fuchs szaktárs, a Mester, a szakíró, a szakoktató, az atyai szakmai tanácsadó az, aki kiérdemelte a kartársak és a feltörekvő nyomdászgeneráció nagyrabecsülését, szeretetét. A magyar nyomdászvilág büszke Fuchs Zsigmond kollégára, akinek szak tudását hazánk megszűkített határain túl is értékelni tudják. Az ő neve még ma is jól cseng odakinn, ahol kiváló szakcikkeit a legjobb német szakfolyóiratok is közölték és »A gépterem« című alapmunkájának általa írt része sem avult még el, noha a nyomtatástechnika mérföldes csizmákkal haladt el már azóta egyik-másik olyan megállapítása mellől, ami akkor igazság volt és ma is az maradt. Örömmünkre szolgál, hogy ismét beállhatunk mi is tisztelőinek sorába

és egy-egy szerény virágszállal gyarapíthatjuk azt a szép csokrot, amelyet jókívánságok alakjában 75 éves születésnapjára régi és új barátai átnyujtanak neki. Mi a sok-sok jókívánságon kívül még azt a szép reményünket fejezzük ki, hogy Fuchs szaktárs számos születésnapot fog még kollégái és szeretett családja körében elérni mosolygósan, piros arccal, egészségesen, töretlen, sudár alakjával. Ezeknek az őszinte szavaknak a címsorát pedig állva hagyjuk, hogy ezentúl mi is mutálhassuk a számot: 80—85—90 és tovább, egészségben, jókedvben és erőben!

Walter Ernő

Bensőséges ünneplésben volt része Walter Ernőnek, a Berger és Wirth festékgár igazgatójának november 18-ikán, igazgatói működésének húszéves fordulója alkalmából.

Az ünnepségek az ünnepelt lakásán folyt le, s azon képviseltette magát a Főnökegyesület Markovits Kálmán úr által, a Grafikus Művezetők Egyesülete Müller Sándor szaktárs által, továbbá a Gépmesterkör Berkó Antal szaktárs által, a Sokszorosító Ipartestület, az iparostanonciskolák részéről Sternitzky iskolaigazgató, Havas Ödön úr a nyomdászok Fischtach-Társasága részéről, végül dr. Wesselsky egyetemi tanár a Ferencvárosi Polgári Kör képviseletében.

A szónokok meleg szavakkal és elismeréselemlékeztek meg Walter Ernő odaadó munkásságáról s arról az áldozatkészségről, melyet ő művészetünk továbbjutása és fellendítése érdekében mindenkor tanusított. Példásan munkás élete és tevékenysége ismert előttünk; mindig az első sorokban küzdött a művészetünk fejlesztését szolgáló mozgalmakban s derekasan kivette részét azoknak anyagi és erkölcsi lebonyolításában, még akkor is, amikor a szorosan vett nyomdásztól hivatása más térre szólította. E fordulónál tehát nemcsak az eltöltött húszesztendő működést ünnepelték tisztelői, hanem alkalmat találtak arra, hogy a nyomdászat érdekében hosszú éveken keresztül kifejtett áldozat-

kész tevékenységéért ezúttal köszönetet mondjanak s meghajtsák előtte az elismerés zászlaját.

Az ünnepelt meghatódott hangon válaszolt az üdvözlésekre s örömeinek adott kifejezést afölött, hogy a részéről kifejtett munka elismerésre talált s reméli — úgy mond —, hogy az elkövetkező időkben is módja lesz arra, hogy munkásságát a továbbképzés szolgálatába állíthassa. (Szemlésk)

Technikai újítások és feljegyzések

A billentyűzet celluloidgombjainak helyettesítése.

H. szaktárs Az égő szedőgép címen multhavi számunkban rámutatott azokra a súlyos következményekre, amelyek akkor adódnak, ha gondatlanságból vagy véletlenségből tűz keletkezik a billentyűzet közelében és a gyorsan lángot fogó celluloidgombok elégnak. Ez a kellemetlenség pedig főleg abból áll, hogy még Németországban is legalább két napot kell állni a gépnek, amíg az elégett billentyűgombok újakkal pótolhatók. Képzeltető, meddig tart ez nálunk, amikor ezeket a betűgombokat Wienből, esetleg Berlinből kell meghozatni. Segíteni kell tehát magunkon, hogy addig is, amíg az új billentyűk megérkeznek — ami esetleg egy-két hétig is eltarthat —, a gépet ne kelljen üzemben kívül helyezni. A legegyszerűbben ezt úgy oldjuk meg, hogy a billentyűk nagyságainak megfelelő négyszögletes papírlemezdarabokat vágunk (lehetőleg minél vastagabb lemezből), ezeket éles tárggyal átütve, szorítórésekkel látjuk el olymódon, hogy a vízszintes vaspálca kiálló villája szorosan beékelődjön a papírlemez nyílásaiba. A kilyukasztott lemezre ráragasztunk egy másikat (nem lyukasztottat), amire aztán vagy rárajzoljuk a betűket, vagy pedig vékony papírra nyomtatott betűket ragasztunk fel. Ezzel el is készültünk munkánkkal. Ajánlatos a könnyebb megkülönböztetés céljából — úgy, mint az az eredeti billentyűzeten is van — különböző színű betűket alkalmazni.

G. E.

Egy hatszínnyomó nyomdai és offsetsajtó.

A Zwoboda Press Manufacturing Co. Inc., Newyork, gépgyár egy egészen új rendszerű gyorsajtót gyárt, amelyen *hat színt* lehetséges *egy munkamenetben* nyomtatni, még pedig magas formáról épűgy, mint cinklemezről. Ez a gyorsajtó ezek szerint *nyomdai és offsetnyomógép* és úgy használható ki, amint éppen a munka természete magas- vagy síknyomást kíván. A gép főbb jellegzetességeit a következők világítják meg: A gyorsajtó hat nyomóalappal bír és ugyanennyi festékező művel, mely természetesen nemcsak festékező hengerekből, hanem az offsetgépeknél ismert nedvesítő hengerekből is. A gép elsősorban offsetsajtó, amennyiben azonban magasnyomást akarnak rajta végeztetni, úgy a nedvesítő hengereket egy emeltyű segítségével ki lehet kapcsolni. A magasnyomáshoz való nyomóforma galvanizálódó és erre a célra konstruált szabadalmazott fazettákra erősítve kerül a nyomóalapra. A nyomóalapok körmozgást végeznek és a gép szerkezetének elmés megoldása folytán megállapított helyen érintkezésbe kerülnek megfelelő színű festéket feladó hengerekkel. A nyomás művelete most tökéletesen offsetszerű: a festékes forma érintkezésbe kerül a gumikendővel, amelyről a forma a papírra nyomódik át. A gumikendők — számszerint hat — egy óriási dobra vannak erősítve, amelynek körforgása a hat nyomóformának megfelelően folyik le. Amennyiben egy hatszínű munkát nyomnak ezen a gépen, úgy a papír hat-szor kerül a nyomócilinderre, de ez olyan precizitással megy végbe, hogy tökéletes regisztert kapunk. Ha ilyenkor egy-egy ív bármily okból kimarad, a gép nem szalad üresen, hanem automatikusan megáll. A festékezőművek egymásfölött vannak elhelyezve, a nedvesítő hengerek viszont az egyes festék-művek alatt. A berakott ívet az ívfogó nem eresztí el mindaddig, míg a hat szín rá nem nyomódott, ez biztosítja a legpontosabb regisztert. A gépet nemcsak mint hatszínnyomó gyorsajtót lehetséges kihasz-

nálni, hanem különböző átállítási módzatokkal használható három-, két- és egyszínű nyomáshoz is, mely esetekben a gép két háromszínű vagy három kétszínű, illetve hat egyszínű nyomásnak előállítására válik alkalmassá. A gép teljesítő-képessége óránkénti 1500 fordulat, ami ugyanennyi hatszínű nyomatot vagy 9000 egyszínű nyomást jelent.

—n—

Kétszínnyomatás megosztott hengerrel.

Nagyobb munkát is kifogástalan regiszterrel lehet két színben nyomni megosztott hengerrel és nagytípusú gyorsajtón. Tegyük föl, hogy 16 oldalas, autotípiás klisékkel és színes kerettel körülvelt lapot nyomunk. Első dolgunk, hogy a keretet pontosan összeegyeztessük és helyes formát készítsünk. Hogy az autotípiás forma részére pontos állást találjunk, a nyomóhengerre ragasztott ívet a keretes formán üresen engedjük keresztül, aztán egy rendes auflagívet nyomatunk át, miáltal hátlapján a keret meg-látszik (lehúzódik) és a regiszter pontosan megállapítható. Ezt az ívet a többi oldalilleszték fölhasználásával »umslagoljuk« (nem megfordítjuk) és úgy járunk el, mint azt az imént ajánlottuk a hátlapon való lehúzóadás tekintetében. Ily módon az ív a külső oldalán is, a belsően is 32—32 keretet kap, melyek nemcsak hajszálpontos regisztert tartanak, hanem a szövegnek és a képeknek pontos állítását is lehetővé teszik. A továbbnyomásnál természetesen az oldalilleszték egyik jelét is vele kell nyomtatni. Az »umslagolásnál« az oldalillesztéket váltogatni kell. Az átzárásnál az oldalilleszték változatlan marad, a példányokat (auflag) úgy, amint a kirakóasztalon fekszenek, fölra-kják és az »umslagolásnál« ismét változtatják az oldalmárkát. Ebben az eljárásban aztán minden gépmester bízhat. (h.)

Terno-gyorsajtók hátsó frontkirakóval

A közönséges gyorsajtókon nyomtatott ívek elmaszatolódása már sok gondot okozott a nyomdáknak. Különösen kellemetlen jelenség ez az egy- és többszínű illusztrációs nyomásnál; sok bosszankodást, fölösleges idő- és pénzpo-csékolást okoztak az így keletkezett makulatúrák, amelyeken a kivezető szalagok és kirakópálcák hatásrontó csíkokat okoztak.

A szakmai körök ismételt kívánsága kedvezőbb kirakómódszerek konstruálása iránt több kísérletet eredményeztek a pálcás kirakórendszerek kiküszö-bölésére. Ilyen kísérlet a frontkirakó-rendszer is. Azonban ezeknek a kísér-leteknek nagy része nem vált be, noha a nyomtatószakemberek vágyakozása a kéttúrás gépeken alkalmazott ívkiveze-téshez hasonló rendszer iránt máig sem csökkent.

Legújabbban a M. A. N. (Maschinen-fabrik Augsburg-Nürnberg AG., vagy amint nálunk röviden nevezik: az augsburgi) gépgyár végül is olyan megoldáshoz folyamodott, amelynél a közismert Terno-gyorsajtót hátsó frontkirakórendszerrel látta el. Vezérgondolata volt ez új típus konstruálásánál: építésben és formában lehetőleg megtartani gyorsajtójának jellegzetes alak-ját, de emellett újszerű és működésé-ben egyszerű és biztos frontkirakóren-dszerrel kombinálni.

Az új rendszerű gépeken eszközölt próbák igazolták, hogy a kísérlet ideá-lis eredményre vezetett. Az új géptípusnál különleges fontossággal bír az, hogy úgy a festékezőmű, mint a be-rakóasztal elhelyezése a hozzáférhető-ség szempontjából semmiféle hátrányt nem szenvedett. Ez annál fontosabb, mert a pálcáskirakóju Terno-gyorsaj-tók éppen ezen tulajdonságuknál fogva váltak a szakkörökben annyira kedvel-tekké. Hogy ezen tulajdonságukat az új típusnál megőrizni sikerült, azt a szak-emberek csak örömmel üdvözölhetik. Az új frontkirakógyorsajtók főbb jel-legzetességei a következők:

1. A kezelés egyszerűsége.
2. Nyugodt és biztos munkamenet bár-mily gyors járatásnál.
3. Az ív kirakása nyomásoldallal föl-felé, aminek következtében a nyomást sem a kivezetőszalagok vagy zsinórok, sem a kirakópálcák nem érintik. A nyomás elmaszatolása tehát kizártnak tekinthető.
4. Igen fontos, hogy a szalagos kirakó-rendszeren egyszerre három ív megy egymásután a kirakóasztal felé, ahová

ütkezés és csúszás nélkül hull le. Az ívek ellenőrzése a nyomás szempontjából tehát kényelmesen elvégezhető.

5. Az ívek kivezetésének ez a hosszabb tartama — amely azonban a gép telje-sítő-képességét semmivel sem csökkenti — azzal az előnnyel is jár, hogy a nyomatok a kivezetés folyamata alatt megszáradván, gyorsabban megszárad-nak, ami bizonyos esetekben a belő-vést is fölöslegessé teszi.

6. Ha azonban a belővést nem lehetsé-ges elkerülni, úgy ezt a műveletet egy különleges makulatúra-belővőszervezet — bármily gyors járatásnál is — auto-matikusan elvégzi.

Az új gép ábrája különben a *Chate-let Alajos* cég, a M. A. N. magyaror-szági vezérképviselőtének (Budapest, II, Margit körút 81) e számunkban be-íratott hirdetésében látható. X

Korrektori rovat

Folyó víz és folyóvíz.

Sokszor olvashatjuk a napilapok fürdő- és penzió-hirdetéseiben, hogy a szállodák és szanatóriumok szobáiban »meleg és hideg folyó-víz van«. Minthogy itt nem vala-melyik folyó vizéről van szó, vilá-gos, hogy *folyó víz* két szóba szedendő. Tudniillik: víz, amelyik csapból folyik. Nagyon furcsa lenne, ha a Duna, vagy a Tisza vizét folytatnák keresztül a penzió vagy a szálloda szobáján. Ebben az esetben egy szóba kellene a *folyóvizet* szedni. De csakis ebben az esetben. h.

Egy ízben

egybe szedik. Két ízben és három ízben már külön szavakba. Miért? Rossz szokásból. Semmi nyelvtani alapja nincs. *Egy ízben* is épügy két szó, mint *tizenöt ízben*. h.

Mindig — mindig.

A *míg* szócskával összetévesztve sokan írják és szedik a *mindig* szót is hosszú *i*-vel a végén. Ha eleme-zük a *mindig* szót, meglátjuk, hogy a szó két utolsó betűje nem egyéb, mint az *ig* időhatározó rag. *Mind-ig*, vagyis minden időkig, éppen

BERGER ÉS WIRTH

ELSŐ MAGYAR NYOMDAFESTÉK- ÉS HENGER-ANYAGGYÁR, BUDAPEST IX, MÁRTON UCCA 19

TELEFÓN: JÓZSEF 306-35

FIÓKOK:

BERLIN, BARMEN, HAMBURG, AMSTERDAM, LENINGRAD PRAG, RIO DE JANEIRO

ELISMERTEN A LEGJOBB MINŐSÉGBEN SZÁLLÍT KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI, VALAMINT MINDEN NEM Ű OFFSET- ÉS KÖNYVKÖTÉSZETI FESTEKET - GYÁRT ELSŐRANGÚ HENGERANYAGOKAT - HENGEREK ÁTÖNTÉSÉT ELVÁLLALJA

úgy mint addig, eddig, ötig, a házig. Régebbi szótárakban is így látjuk: *mindig*, de újabban már a szerintünk helyes *mindig* alakját látjuk ennek a szónak. h.

Gyakran előforduló hibák.

A következő szavakat gyakran láthatjuk hibásan, így kinyomtatva: nyiregyházai, püspöki-i, haraszi-i, hijján, szijjat, rójja, jőjjön, nyújt, gyújt, csattot, csattok, csittít, hasonlíttatlanul, bakkancs; a híres nevek közül: Gerhardt Hauptmann, Kammermayer, Semmelweis, Mendelsohn, Schuhmann stb. Helyesen így kell írni a fönti szavakat: *nyiregyházi, püspöki, haraszi lakosság, hijján, szijjat, rója, jőjjön, nyujt, gyüjt, gyujt, csatot, csatok, csitit, hasonlítatlanul, bakkancs; Gerhart Hauptmann, Kammermayer, Semmelweis, Mendelsohn, Schumann stb.* h.

Fél százalék — félszázalék?

Fél százalék két szó, amint egész százalék is két szó. Három százalék, tíz százalék, öt százalék, öt és

fél százalék. Fél százalékot époly hiba egy szóba szedni, mint a fél város, fél ház, fél év, fél csizma szavakat. Itt mennyiséghatározó áll főnév mellett. h.

Szedéspéldáink és fedőlapunk

Lapunk e havi számának fedőlapját szerkesztőnk tervezte. Szedte *Pülik József*, a nyomás munkáját pedig *Fisch József* gépmeister szaktárs végezte.

Szedéspéldáink három csoportba sorolhatók. Az első négy oldal szerkesztőnk »Az akcidienciában mindent a maga helyére!« című cikkéhez való nyolc példát mutatja be. A következő két oldalon mutatjuk be *Paxián Péter* tervezeteit, amelyeket egy vidéki szaktársunk »Közönséges szedőanyagok felhasználása« című közleményének illusztrálásaként bocsátott rendelkezésünkre. Ezekről a példákról e helyütt főlegesen hővebben szólni, mert a vonatkozó cikkekben ezt bővebben pótoljuk.

Az utolsó két oldalon bemutatott négy cégjegy a szaktanfolyamok Wanko-csoportjának két hallgatója által készített vázlatok alapján szedetett. Két cégjegyet *Herschkovits Dezső*, kettőt pedig *Horváth Ferenc* tervezett.

Az összes szedéspéldákat *Horváth Já-*

nos kollégánk szedte, a nyomás pedig *Fröhlich Samu* munkája, ő nyomtatta különben lapunk szövegveit is.

A szöveg között bemutatunk néhány gyakorlati munkát a zágrábi *Graficka Revija* című szaklapból. Ezekről és ehhez hasonló újszerű munkákról lesz még szó lapunkban. Ezúttal csak annyit említünk meg, hogy e példák kétségtelenül az elementáris tipográfia nyomdokain készültek, de különös jellegzetességük, hogy öntödei vignettákkal vannak kombinálva, ami ebben az új stílusban szokatlan.

★

GRAFIKAI SZEMLE

folyóirat a grafikai iparágak művelői részére

UNGARISCHE GRAPHISCHE RUNDSCHAU
című mellékklappal

XXV. ÉVFOLYAM

Megjelenik július és augusztus hónapok kivételével havonként

Felelős szerkesztő és kiadó: *Wanko Vilmos*
Társzerkesztő: *Novák László*

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST VIII, CONTI UCCA 4. SZÁM

Lorilleur Ch. és társa festékgár, IV, Ferenc József rakpart 27, festékeivel; a *Dresden-Leipziger Schnellpressenfabrik A.-G.* Coswig i.Sa., Planeta-gyorsajtóján nyomtatta a Világosság könyvnyomda rt
Műszaki igazgató: Deutsch D.

AUGSBURGI

TERNO

GYORSSAJTÓ HÁTSÓ FRONTKIRAKÓVAL
VALAMINT NYOMÁSBEÁLLÍTÓVAL

MASCHINENFABRIK AUGS-
BURG-NÜRNBERG A. G.

Az ív kirakása a nyomásoldallal felfelé történik, anélkül, hogy a szalagok a nyomást érintenék. A kirakó szalagrendszere egyszerre három ívet szállít egymásután a kirakóasztalhoz. Egy különleges belövőszerkezet bármily gyors munkamenet mellett is lehetővé teszi a belövést. Legprecízebb többszínnyomásra, a legnehezebb illusztrációs nyomásra, kompressz formára utólérhetetlen gyorsaság mellett kiváló

MAGYARORSZÁGI KÉPVISELET,
NYOMDAGÉPGYÁR ÉS JAVÍTÓMŰHELY

CHATELET ALAJOS

BUDAPEST II. KERÜLET, MARGIT KÖRÚT 81. SZÁM. TELEFÓN: AUTOMATA 531-74

Die elementare Typographie und ihre praktische Anwendung

Beiläufig vier Jahre sind es her, daß in den Akzidenzen die heute bereits allgemein bekannten Elemente und Formen der *elementaren Typographie* ihr Haupt aufschlugen. Sie wurde vorerst *Bauhausstil* benannt, aber seitdem das Organ des deutschen Bildungsverbandes, die *Typographische Mitteilungen*, in einer Sondernummer die neue Richtung in ausführlicher Weise würdigte und sich auch offiziell zu ihr bekannte, ist sie unter dem Namen elementare Typographie bekannt. Man nennt sie auch materialistische Typographie, da man ihr die reine Materialistik wahrlich nicht absprechen kann.

Das Platzgreifen dieser neuen Richtung kann als stürmische eben nicht bezeichnet werden. Ihre Einfachheit, die leichten technischen Griffe sicherten ihr unter den Akzidenzsetzern wohl eine besondere Volkstümlichkeit, doch zu den Herzen der Auftraggeber konnte sie schon nicht so leicht gelangen; wir wissen es auch, daß die Druckereibesitzer ihr energisch entgegentraten. Die Debatte, die sich ob der neuen Richtung entwickelte, nahm eine geräumige Zeit in Anspruch, und wir glauben, daß diese selbst heute noch nicht endgültig abgeschlossen ist, was jedoch nur natürlich erscheint, weil sich auch in unserer Branche — wie auf jedem anderen Gebiete des Lebens — konservative Elemente vorfinden, die vor jeder Neuerung eine gewisse Abscheu finden, besonders, wenn es heißt mit den verknöcherten Dogmen des alten Systems zu brechen.

Die heraufbeschworene Debatte — trotzdem sie als abgeschlossen noch nicht betrachtet werden kann — wurde jedoch vom praktischen Leben *zugunsten der elementaren Typographie* entschieden. Der *Bildungsverband* machte sich diese zu eigen, er propagiert diese im Wege der *Typographischen Mitteilungen* und erteilt in mehr als zweihundert ordnungsmäßigen Lehrkursen den deutschen Akzidenzsetzern Unterricht hievon. Es gibt keine deutsche Schriftgießerei, die ein solches Ziermaterial nicht auf Lager hätte. Diese Richtung wurde von den graphischen Künstlern aufgegriffen und endlich wurden auch die Druckereien bemüßigt, sich

mit ihr zu befreunden, einfach deshalb, weil die Auftraggeber bereits den mit elementarischer Typographie gefertigten Druckarbeiten gegenüber keine schroffe Haltung mehr einnehmen.

Es muß festgestellt werden, daß sich der neue Stil von den Brüsten des praktischen Lebens nährt und kann nicht in Abrede gestellt werden, daß er durch diese wichtige Nahrung zu ungeheurer Kraft gelangte. Er brach sich Bahn nach allen Seiten. Ja, in Mitteleuropa wurde er, unter der Einwirkung der deutschen Fachliteratur und der deutschen Schriftgießereien gänzlich salonfähig. Und auch bei uns?

Wie denn nicht, auch hierzulande wurde die elementare Typographie heimisch, denn wir lehren sie ja in den Fortbildungsfachkursen und trachten sie durch unsere Schüler in das praktische Leben einzupfropfen.

Natürlich gehört es auf ein anderes Blatt, mit welchem Erfolg bei uns die elementare Typographie kultiviert wird?

Unserer Beobachtung nach ist *von guter elementarer Typographie bei uns noch verhältnismäßig wenig vorzufinden*.

Die neue Richtung beeinflusste vorteilhaft die Skizzierungsfähigkeiten der Fachkurshörer, es ward dadurch möglich, ihren Geschmack, ihr Raum-, Form- und Farbgefühl zu entwickeln. Gegen ihre Arbeiten können wir nur solche Einwendungen erheben, wie solche in der *ersten Zeit* bei jedermanns Arbeit erhoben werden können. Das sind bloß unbedeutende Fehler, eine Folge der Übungslosigkeit, die jedoch mit der Zeit gänzlich verschwinden, da durch Übung der individuelle Geschmack, die Handfertigkeit, das Form- und Farbgefühl sich verfeinert.

Bei den Arbeiten jener Kollegen, die außerhalb des Fachkurses stehen, oder nicht in der Lage sind, im Wege der Fachliteratur sich mit den Grundzügen des neuen Stils eingehend zu beschäftigen, können wir weit größere Fehler entdecken. Um daß diese Zeilen ihren Zweck wohl erreichen mögen, ist es unvermeidlich, auf diese Fehler nicht hinzuweisen. Ein Riesenfehler ist es, zu glauben,

daß die in der elementaren Typographie so oft gebrauchten Linien von verschiedener Stärke, Würfel, Scheiben usw., hauptsächlich als Ausfüll-Zierstücke zu verwenden seien. Entgegen jeder Logik, als Hohn für das Schönheitsgefühl und besonders für die richtige Raumverteilung werden diese Materialien in der undenkbarsten Weise angewendet.

Viele erblicken rein im Blocksatz die Charakteristik der elementaren Typographie und stopfen die bei dieser Satzweise entstehenden leeren Flächen in unbedachtsamer Art mit sogenannten Blickfängen voll. Nur wenigen fällt es ein, daß man diese starktönigen Zierelemente im Rahmen der Satzkomposition augengefällig placieren muß. Doch mögen uns diese Fehler nicht zum Stauen veranlassen, weil der Erfolg der nur in beschränkter Anzahl von Hörern umfassenden Lehrkurse beiweitem nicht so intensiv sein kann, daß das dort Gelernte von der ganzen Branche binnen kurzer Zeit auch durchgeföhlt werde. Und auch die ungarische Fachliteratur war nicht in der Lage, sich mit der elementaren Typographie eingehender zu beschäftigen, weil sich dem die kompetenten Kreise heftig widersetzen.

Deshalb ist es notwendig, daß sich die *Graphische Rundschau* mit dieser neuen Richtung systematisch beschäftige.

Welche revolutionäre Umgestaltung der graphischen Kunstauffassung die elementare Typographie, bzw. den Bauhausstil an die Oberfläche warf, darüber wollen wir hier nicht reden. Die wissenschaftliche Motivierung der neuen Richtung wollen wir einfach umgehen. Die Fachliteratur unseres Gewerbes bevorzugt die deutliche, zu Fehldeutungen keinen Anlaß bietende Motivierung, doch die wissenschaftliche und künstlerische Motivierung der neuen Richtung ist zumeist derart «hoch», daß es gar nicht ratsam ist, diese vor der größeren Masse der Akzidenzsetzer zu erläutern, da ihre wirkliche Bedeutung nur von einem geringen Teil verstanden werden würde.

Unserer Ansicht nach kann unsere Motivierung — mit welcher wir die Existenzberechtigung der elementaren Typographie bestärken können — nur von dem Gesichtspunkt geleitet werden, daß jeder Satzstil vom Gesichtspunkte der richtigen Textgliederung, der proportionellen Form- und Raumverteilung, Tonbildung, richtigen Farbenharmonie und Fleckverteilung beurteilt werden möge.

In unserer vorjährigen Ausgabe des ungarischen «Buchdrucker-Jahrbuchs» haben wir die elementare Typographie ausführlich erläutert und auch mehrere Bauhausarbeiten vor Augen geföhrt und im Zusammenhange mit diesen darauf hingewiesen, daß diese Arbeiten ihre gefällige Erscheinung der richtigen Raum- und Fleckverteilung zu verdanken haben, daß dieser Stil den Blocksatz überhaupt nicht fordert.

Dort erwähnten wir auch, daß die aus dem Bau-

hausstil hervorgegangene und heute bereits großgezogene elementare Typographie mit der konstruktiven Typographie kombiniert werden müsse, wenn wir eine den obenangeföhrtten Gesichtspunkten entsprechende typographische Richtung kreieren wollen.

In der elementaren Typographie mögen wir vorwiegend mit farbigen und farblosen (schwarzen und grauen) Flecken arbeiten, die — handelt es sich um Text- oder Zierelemente — mit dekorativer Absicht in die Fläche des Papiers gestellt werden. Der eine Umstand reicht schon dafür, daß wir bestrebt sein mögen, zwecks Kultivierung dieser Richtung gewisse Normen aufzustellen, um daß unsere Arbeit erleichtert werde und Akzidenzsetzern mit weniger Praxis und unentwickeltem Schönheitsgefühl als Wegweiser dienen können.

Zweifellos ist es ja, daß die elementare Typographie ein Baustil ist, deshalb es allenthalben am Platze ist, daß wir diese Bauarbeit mit der richtigen Feststellung der Verhältnisse verbinden und als deren Grundlage die ewig-giltigen Formen des Goldenen Schnittes annehmen.

Das bedeutet keine hexenmäßige Wissenschaft, doch bedeutet es einen sicheren Stützpunkt, auf den sich auch der Akzidenzsetzer mit milderer Praxis stützend, verhältnismäßig leicht in der Lage ist, die Hauptzeilen des Satzes, seine Blocks, Farbentöne auf die Fläche des Papiers zu placieren um derart eine harmonische Satzkomposition zu verfertigen.

Dieselbe Methode wenden wir auch bei unseren Budapester Fachlehrkursen an, und wer die Arbeiten dieser Kurse mit Aufmerksamkeit verfolgt, wird von der Richtigkeit dieser Methode überzeugt sein. Wir besitzen eine Menge von Schülern, die mit Hilfe der Goldenen Schnittzahl 3 : 5 : 8 arbeiten, aber nicht bloß auf den Fachlehrkursen, sondern auch im praktischen Leben, und mit solchem Erfolg, wodurch die Richtigkeit der Lehrmethode und in einem auch die der Grundlage des Satzstils unzweifelhaft gerechtfertigt erscheint.

Auf Seite 50 bis 51 und 54 bis 55 unseres Blattes führen wir einfache Beispiele vor, bei denen der Goldene Schnitt die Hauptrolle spielt.

Nehmen wir diese Beispiele der Reihe nach vor. *Beispiel Nr. 1* stellt ein Reklameblättchen mit zwei Hauptzeilen und einigen untergeordneten Textzeilen dar. Bei dem in die Papierfläche gestellten untergeordneten Text finden wir die dem Goldenen Schnitt entsprechenden Verhältniszahlen 3 : 5 : 8 in Geltung: der leere Raum ober diesen Text macht 3 Teile, der untere 5 Teile aus, infolgedessen diese Satzgruppe in dem Schneidpunkt des Druckpapiers steht. Die Breite der linksseitigen Linien und der Hauptzeile ist ebenfalls von den Verhältniszahlen 3:5:8 diktiert. Die schwarzgedruckte Hauptzeile macht hier 3 Teile aus, die äußere lebhaft-farbige Linie 5, die innere farbige Linie aber 8 Teile. Hiebei müssen wir erwähnen,

daß eine solche proportionierte Verteilung *selbstverständlich nur zwischen den Grenzen der durch das typographische Material gebotenen Möglichkeiten zu bewerkstelligen ist*, daher dürfen wir im Falle des 1. Beispiels zur Cicerozeile statt den genauen Verhältnis entsprechenden Text, bezw. statt den Doppeltertia Linien ohne weiteres $1\frac{1}{2}$ oder $2\frac{1}{2}$ Cicero Linien anwenden, weil bei solchen kleinen Maßstabn Differenzen von 1 bis 4 Punkten die Gesamtwirkung nicht schädlich beeinflussen; bei größeren Maßstabn sind Abweichungen von 4 bis 8 Punkten nicht von Bedeutung. Beim 1. Beispiel haben wir bei der Feststellung der Linienstärke das richtige Verhältnis angewendet und die Wirkung war gefällig, beruhigend, ausgleichend sowohl in Farbe als auch im Ton. Diese vorteilhafte Wirkung hätten wir gänzlich niedrigerissen, wenn wir zum Beispiel das linksseitige äußere Band mit einer Cicero-Linie, die innere mit einer Doppelicero-Linie umgewechselt hätten, oder die Hauptzeile, von Doppelicero gesetzt, links mit einer 6punktigen, rechts mit einer 12punktigen Linie eingefäßt hätten.

Im Zusammenhange mit diesem Beispiel müssen wir noch von der Anwendung der margolosen Satzlösungen sprechen. Das praktische Leben produziert immer mehr und mehr solche Drucksorten, weshalb die Frage am Platze ist: *wann dürfen und wann müssen wir die Satzkomposition bis zum Rande des Papiers ausbreiten?* Sowohl die konstruktive, wie auch die elementare Typographie arbeiten mit Zeilenflecken und stellen diese zwecks wirksamer Hervorhebung proportioniert in die Papierfläche. Auf diese Art entstehen außer den gewohnten Margos innerhalb des Satzrahmens leere Flächen, infolgedessen die Gesamtwirkung der Drucksorte recht oft unruhig erscheint, weil eine große Leere entsteht, die sich teils auf den Rändern, teils aber innerhalb der Satzkomposition zeigt. In solchen Fällen ist es wahrhaftig angezeigt — vorausgesetzt, daß keine technischen Hindernisse obwalten — die Margos einfach wegzulassen und den Satz, ohne Margo, auf die gesamte Fläche des Papiers ausbreitend, zu konstruieren, damit die die Geltendmachung der Zeilenflecke hervorriefende Papierfläche je *einheitlicher*, also auf keine Teilflächen zerbrockelt, erscheine.

Bei allen unseren Beispielen haben wir im Interesse der Anfänger überall die proportionierte Teilung 3:5:8 angezeichnet, um so eine Kontrolle ausüben zu können und auch deshalb, daß sie sich auch auf diesem Wege die Anwendungstechnik des Goldenen Schnittes aneignen können. Bemerkungen müssen wir jedoch, daß innerhalb eines Beispiels in *mehreren Richtungen* angezeichnete Teile nicht von *gleichem* Maßstabe sind, doch sind sie es in jedem Falle *einer Richtung* hin.

Im folgenden wollen wir uns mit den einzelnen Beispielen insoferne befassen, als wir es für notwendig erachten, die Aufmerksamkeit unserer

Leser auf die Charakteristik der Satzkonstruktionen zu lenken.

Beim *Beispiel Nr. 2* verdient nebst der alltäglichen Raumeinstellung eher die Verteilung des Farbflecks und die Ausgleichung des farbig gedruckten Satzes Aufmerksamkeit. Die lebhaft-farbige starke Linie, das unter ihr sich hinziehende Wort «szaküzlet», wie auch der die Gruppe umfassende dreiviertelkreisige Blickfang haben die lebhaft-farbigen Formentteile übermäßig auf die linke Seite gehäuft. Zur Ausgleichung mußten die mit ebensolchen Farben gedruckten Zeilen des Ortsnamen und der Telephonnummer auch auf die entgegengesetzte Seite der Komposition übertragen werden, wo wir bloß spärliche Spuren der schwarzen Farbe antreffen.

Beim *Beispiel Nr. 3* mußte aus dem spärlichen Text das von dem Besteller als das wichtigste befundene Datum äußerst dominierend hervorgehoben werden. Nachdem jedoch bei solchen Lösungen die lebhaft-farbige Form sich auf einer besonders großen Fläche ausgebreitet hätte, was die schwarze Farbengruppe des übrigen Textes nicht gehörig ausgleichen hätte können, waren wir gezwungen, unter der grellen Farbe, zwecks Abstumpfung, Grau anzuwenden. Durch diese Lösung erscheinen bloß die verhältnismäßig kleineren Teile der grellfarbigen Form als vollkommen lebhaft.

Beim *Beispiel Nr. 4* trachteten wir den grellfarbigen Fleck durch Aufdrucken von kraftvollen Zeilen abzustumpfen.

Beispiel Nr. 7 liefert einen praktischen Beweis, daß es nicht notwendig ist, Drucksorten größeren Formats mit wenigem Text mit Dekorationen vollzustopfen. Nebst der verhältnismäßigen Raumeinstellung des Textes genügen vollkommen ein bis zwei einfachere Linien oder Blickfang, wodurch wir der Satzkomposition das Gerippe verleihen und auch betreffs der Farbe Lebhaftigkeit in die Arbeit hineinbringen.

Beispiel Nr. 8 hebt dasselbe hervor. Hier gesellen sich zur grellfarbigen Linie, als begleitender farbiger Fleck, bloß die zwei Hauptzeilen, die Komposition macht einen ruhigen Eindruck, da wir bei der Flächeneinstellung auf die verhältnismäßige Einteilung achteten.

Die vorgehend angeführten Beispiele vermischen alle die in dem Buchdruckerberuf ansonsten so beliebten symmetrischen Lösungen. Symmetrische Satzlösungen waren schon von jeher nicht nur modern, sondern oft unumgänglich. Die meisten der früheren Kombinations-Einfassungen gestatteten nur symmetrische Lösungen. Die hauptsächlich mit Zeilen und einfacheren Dekorationselementen arbeitenden Akzidenzen neuester Zeit bevorzugen eher die symmetrischen Lösungen, *besonders deshalb, weil diese mehr Originalität und Abwechslung bieten.*

In der elementaren Typographie begegnen wir der symmetrischen Satzlösung nur selten, doch ist

sie nicht gänzlich unbekannt. Bei entsprechendem Text vermag man recht wirkungsvolle symmetrische Lösungen zu konstruieren, doch muß man darauf bedacht sein, daß hierbei das Aufdringliche der Komposition nicht augenscheinlich werde.

Zu dessen Beleuchtung dienen die *Beispiele 5 und 6*. Es obliegt keinem Zweifel, daß das 5. Beispiel nicht sinnreicher hätte gelöst werden können, weil seiner halbsymmetrischen Konstruktion die *Aufdringlichkeit* nicht abgesprochen werden kann. Wenn es auch in seiner Gesamtwirkung eben nicht zu den schlechtesten zählt, kann es dennoch nicht für so gut bezeichnet werden als das 7. Beispiel, das zufolge seines günstigen Textes in wagrechter Richtung zur idealen symmetrischen Lösung inspiriert. Die Lösung ist hinsichtlich des Effektes und der Raumverteilung eine recht gute, bei der selbst die Farbentöne sich rhythmisch ablösen.

Im Zusammenhange mit diesem Beispiel müssen wir auch auf jenes typische Merkmal der elementaren Typographie hinweisen, wo die Farbeffekte im Rahmen der Satzkomposition auch eine selbständig geltende Farbentonkompositionen bilden. Unter unseren Beispielen zeigen die lebhaftfarbigen Formen der *Beispiele 2, 3 und 6* an und für sich auch eine einheitliche Komposition.

Was die *Farbenfrage* in der elementaren Typographie betrifft, muß festgestellt werden, daß es nicht unbedingt notwendig ist, sich an die obligaten schwarzen und roten Farben zu binden, wie es anfangs die Apostel dieser Richtung verkündeten. Wahr ist es, daß diese beiden Farben die bestausnützendsten Effekte bieten, doch demgegenüber muß wieder festgestellt werden, daß die Anwendung der roten Farbe heute bereits ein übermäßig *gewohntes* ist. Unserer Ansicht nach bewähren sich bei der *zweifarbigen elementaren Typographie* einerlei gut die lebhaften Farben, mögen sie sowohl zur warmen als auch zur kalten Farbengruppe gehören. *Die warmen gelben, orange und roten Farben* heben sich nebst der schwarzen Farbe vorzüglich hervor, doch mahnt ihre Anwendung zur Vorsicht. Wir mögen nicht vergessen: viel vom Guten ist schädlich, daher mögen wir uns bestreben, den Ton dieser Farben mit dem der schwarzfarbigen Form ins richtige Verhältnis zu bringen. Unter unseren Beispielen ist *Beispiel 5* dasjenige, wo die orange Farbe überragt. *Die kalten Farben: blau und grün* können in der elementaren Typographie ebenfalls gut angewendet werden, doch auch hier achte man auf Mäßigkeit, da die lebhaft blaue und die tiefe viridingrüne Farbe bei kleineren Farbenflecken gute Dienste zu leisten vermögen, doch bei größeren Flächen taugen sie ebenso wenig wie die ausgesprochenen warmen Farben.

Betreffs der Farbenanwendung in der dreifarbig elementaren Typographie können wir uns nebst der schwarzen und grauen Farbe in der Anwendung *einer kalten und einer warmen* Farbe einigen. Die Tatsache, daß wir viele Bauhausdrucke

und elementare Typographie kennen, bei denen nebst der schwarzen Farbe zwei *warme Farben* (z. B. *gelb und rot*) in Anwendung kamen, bedeutet noch lange nicht, daß diese Farbkombination *in jedem Falle auch gut sei*. Gut dürfte sie nur dann sein, wenn das Verhältnis der Töne der gelben und roten Farbe zu einander auch entsprechend ist, wenn beide Farben nicht in gleicher Stärke erscheinen. Im Falle von drei Farben ist es ratsam, nur eine warme Farbe anzuwenden. Auch da ist es besser, wenn wir bei der am harmonischsten gedachten Farbkombination von *rot-blau-schwarz* das *Rot in kleineren Tönen*, das *Blau hingegen kraftvoller* erscheinen lassen. Solcherart wirkt die Drucksorte *solider*. Wollen wir jedoch eine *reklameartige* Wirkung erzielen, so nehmen wir das *Blau auf ein kleineres Gebiet*, das *Rot hingegen in größerem Maße*. Hiefür bringen wir zwei Beispiele, das eine ist *Beispiel Nr. 1*, von soliderer Wirkung, das zweite ist das *Titelblatt* unserer jetzigen Nummer, dessen rote Farbenform derart kraftvoll wirkt, daß diese Arbeit dadurch einen reklameartigen Geschmack erhält.

Mit den obigen Ausführungen haben wir unserer Meinung über die elementare Typographie beizumeistern noch nicht Ausdruck verliehen. Es wird hievon noch oft genug die Rede sein, weil wir nebst den obigen auch noch andere Gesichtspunkte beleuchten müssen.

Wilhelm Wanko.

Der Unterricht an den Budapester Fachlehrkursen

schreitet emsig vorwärts. Die Zahl der Hörer beträgt über 100. Der Unterricht erstreckt sich auf sechs Kurse, und zwar: 1. *Bleischnitt* (Kursleiter: Karl Dukai). 2. *Elementare-konstruktive Typographie* (Kursleiter: Wilhelm Wanko). 3. *Moderne Typographie*. (Kursleiter: Adolf Spitz). 4. *Skizzenanfertigung* (Kursleiter: Michael Kun). 5. *Rechtschreibung* (Kursleiter: Armin Schwarz). 6. *Geschichte der Buchdruckerkunst* (Kursleiter: Ladislaus Novák und Salamon Herzog). Wie aus den Berichten der Kursleiter hervorgeht, besteht die berechtigte Hoffnung, daß das ungarische Buchdruckgewerbe mit einer ansehnlichen Zahl von erstangigen Fachkollegen bereichert wird. Der Unterricht erfolgt jeden Montag und Mittwoch und nimmt je drei Stunden in Anspruch.

UNGARISCHE GRAPHISCHE RUNDSCHAU

Beiblatt der Fachzeitschrift „Grafikai Szemle“

XXV. JAHRGANG

Erscheint mit Ausnahme der Monate Juli und August monatlich

Verantwortlicher Redakteur und Herausgeber:

Wilhelm Wanko

Hauptmitarbeiter: Ladislaus Novák

Redaktion und Administration: Budapest VIII., Conti uccá Nr. 4

Druck der „Világosság“-Druckerei A.-G., Budapest, VIII., Conti uccá 4
Technischer Leiter: D. Deutsch

A GRAFIKAI SZEMLE

I.V. ÉVFOLYAMAT MEG-
VÉTELRE KERESSÜK

CÍM A KIADÓBAN

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE RT

RÉZLÉNIAGYÁR
GALVANOPLASZTIKA
BUDAPEST VI
DESSEWFFY UCCA 32

A LEGGAZDAGABB VÁLASZTÉK MODERN BE-
TŰKBEN ÉS DÍSZÍTMÉNYEKBE, A LEGJOBB
ÖTVÖZETBŐL ÉS LEGGONDOSABB KIVITELBEN

KÖZPONTOK:
SCHRIFTGIESSEREI
H. BERTHOLD A.-G.
BERLIN
SCHRIFTGIESSEREI
D. STEMPEL A.-G.
FRANKFURT A/M

OFFSET- BUCH- UND WERBEKUNST

A művészi és okszerű reklámozás gyakorlati módszereit ismertető, dúsán illusztrált és kitűnő nyomtatástechnikával előállított művészi havi folyóirat, amelyet nem nélkülözhet a nyomdász, kereskedő, iparművész

Egyes szám ára —.75
dollár, féléves előfi-
zetés 4.50 dollár.
Kiadó: Offset-Verlag
G. m. b. H. Leipzig,
Seeburgstr. Nr. 57

Háromhavonként jelennek meg külön vászonnakötésben, 100—150 oldalon, legalább 32—40 oldalnyi értékes melléklettel, előkelő és komoly nyomdai kiállításban a

GRAFIKAI MŰVÉSZETEK KÖNYVTÁRA

kötet, amelyek minden aprólékosságra kiterjedő tüzelességgel ösmertetik a grafikai sokszorosítás egy-egy munkakörét avagy egyéb ösmertélagazatát. A kötetek közül máris megjelentek: a Grafikai sokszorosító művészetek (I. kötet), a Betűművészet (II—III. kötet), a Grafikai rajz és metszés (IV. kötet), a Színek világa (V. kötet), a Papiros a grafikában (VI. kötet) címűek, s a Nyomdászattörténet első könyve is (VII—XI. kötet). Bontó árak kötetenként 5 pengő 60 fillér; nyomdászok 3 pengő 90 fillérért kapják a házipénztárosoknál. Az előfizetések stb. Novák László szerkesztőhöz intézendők: Budapest, VIII, Conti ucca 4. szám alá, a Világosság nyomdába

ÍZLÉSES, SZÉP NYOMTATVÁNYOK
LEGFŐBB KELLÉKE A

JÓ KLISÉ

KÖNIG ÉS BAYER MŰINTÉZETÉBŐL
BUDAPEST VII, WESSELÉNYI U. 54
TELEFÓNSZÁM: JÓZSEF 359-91
VIDÉKI RENDELÉSEK 1 NAP ALATT

